

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Plân

ne

âlemde?

27 MAYIS (1960 - 1963)

Emeksiz'in şehit düştüğü yerde açılan anıt

Perspektif

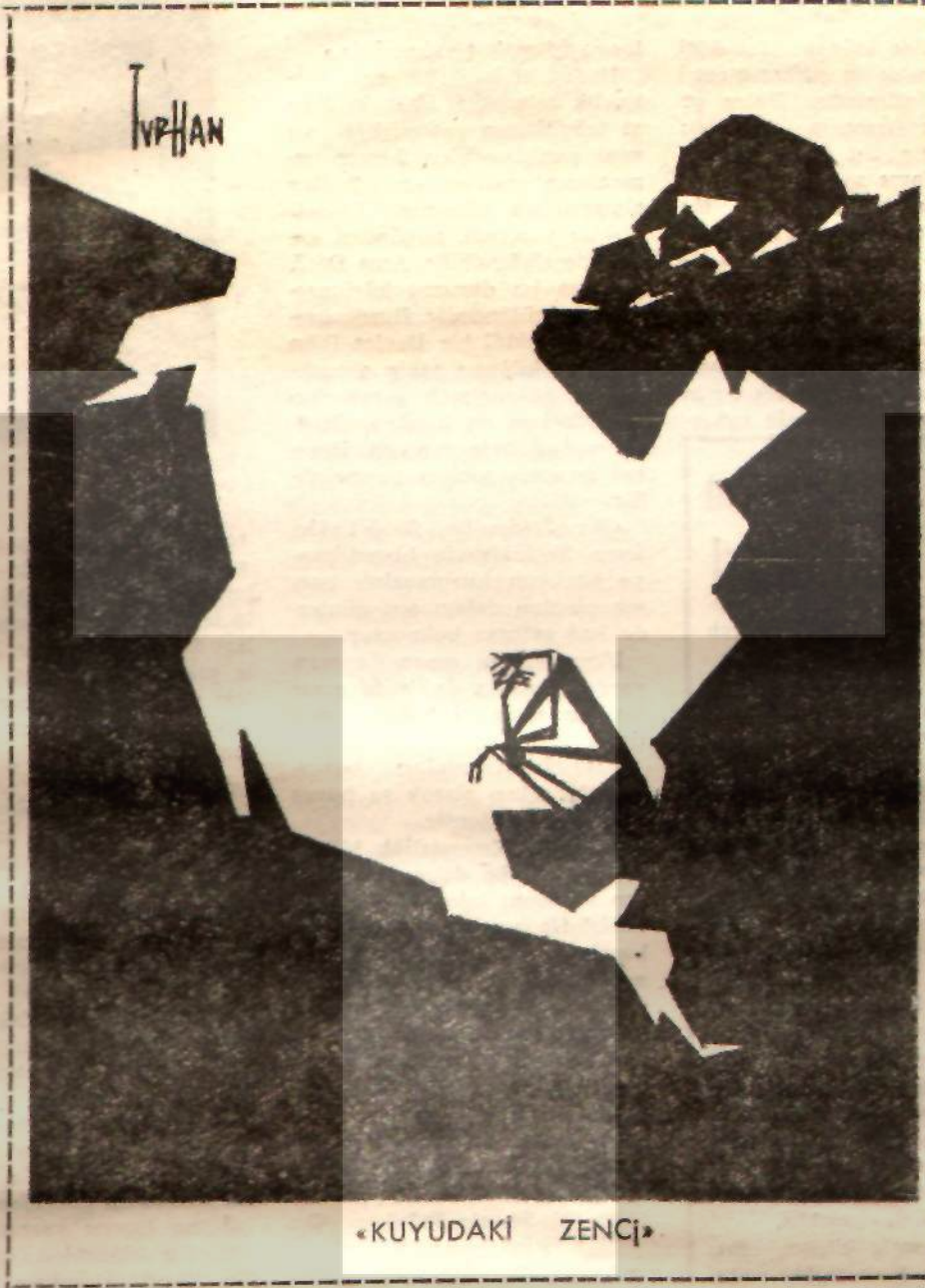
Tarih derslerinde öğrencilerin canını en çok sıkan şey, anlatılan olaylar zincirinin kendi doğum yıllarından önce kesilivermesidir. İsterler ki mağara adamları devrindenberi süregelen insanlık macerası, içinde yaşadıkları günlere kadar getirilsin, duydukları veya gördükleri olaylar o uzun zincirin son halkaları olarak değerlendirilsin. Ama, çoğu zaman, tarih bir iki kuşak öncesinde kesilir kalır, ondan sonra basit kronoloji başlar. Tarihçi, olup bitenleri bir bütün olarak görebilmek, parçaları bir araya getirip olaylara topluca bir anlam verebilmek için, kendisi ne belli bir perspektif sağlayacak uzaklığa muhtaçtır. Şerit çok erkenden kesildi diye şikâyet eden öğrenci de, ileride, hayatının ortalarına doğru, kendi yaşayış ve görüş uzaklığının artmasıyla birlikte, «perspektif»in anlamını daha iyi sezecektir.

Türk tarihi içinde 27 Mayıs 1960'ın gerçek yeri ve değeri nedir? O gündenbergi gelip geçen yılların henüz üçüncüsünü geride bıraktığımız bir anda, bu soruya kesin bir karşılık bulabilmek çok güç. Ama, hiç şüphe yok, 1960 yılının o unutulmaz sabahında, daha henüz bir perspektif imkânı yokken, herkesin içinde uyanan «Önemli bir dönüm noktasını yaşama» duygusu, aldatıcı olmamıştır. Son üç yılın bütün olaylarına bakınız: Hepsinde, 27 Mayıs'ın izini, etkisini veya tepkisini bulmak mümkün. Her geçen yıl, 27 Mayıs'ın «Önemli bir dönüm noktası» olduğu şeklindeki sezgiyi belki biraz daha kuvvetlendirecektir. Ama neyin dönüm noktası? Buna verilecek cevap, 1960 yılından beri gelip zamanın uzunluğu kadar, o yıldan önceki perspektifimizin de derinliğine bağlı.

Paralel

Görüş çok kısaysa, cevap da çok basit: birkaç adam, peşlerinden sürükledikleri partizanlarıyla birlikte, milletin hürriyetlerini boğmağa yönelmiştir; ülkenin uyanık çevrelerinde, gençliğinde başlayan tepkiler Ordunun eliyle tamamlanmış, diktatörlüğe heveslenenler devrilmiştir. Ama, ama, perspektifinizi biraz daha uzatınız: 14 Mayıs 1950'ye, 29 Ekim 1923'e, 23 Nisan 1920'ye, 10 Temmuz 1908'e, 23 Ocak 1876'ya, 3 Kasım 1839'a doğru indikçe 27 Mayıs 1960 daha başka bir anlam kazanacaktır.

27 Mayıs, bir bakıma, klasik hürriyetler için Türk toplumuna birbuçuk yüzyıl önce başlamış olan mücadelenin zafer günlerinden biridir: Başlangıçta birkaç Tanzimatçının, şairin ve yazarın yarı akile, yarı duygulanmış davranışlarıyla tutu-

«KUYUDAKİ ZENCİ»

nabilen klasik hürriyet kavramları artık silâhlı, silâhsız bütün uyanık çevrelerin malıdır ve bu çevreler, klasik hürriyetlere kastedenleri he men devirecek kadar güçlüdür.

Ama, yine klasik hürriyetler açısından bakıldığı zaman, 27 Mayıs derin düşüncelere yolaçması gereken günlerden biridir: Birbuçuk yüzyıldır süregelen batılılaşma çabalarına, hürriyet mücadelelerine rağmen, onbeş yıllık kısa bir demokrasi denemesi, iktidarın demagoglar eline geçmesiyle, kitlelerin gericiliğe sürüklenmesiyle, iktisadi dengesizliklerin artmasıyla sonuçlanmış ve bu durumun önde gelen sorumluları, koltuklarına hırsıyla sarıldıkları için, ancak silâh gücüyle devrilebilmişlerdir. Olup bitenler sadece birkaç kişinin mevki düşkünlüğüne, kısa görüşlülüğüne, karakter bozukluğuna veya Anayasanın eksik kalmış bir iki maddesine mi bağlanmalıdır, yoksa, çok daha derinlerde, temellerde bazı bozukluklar mı vardır?

27 Mayıs öncesinde baskı kuvvetlerine karşı başkaldıran üniversitelide, 27 Mayıs sabahı, hayatını hiçe sayarcasına, silâhıyla Ankara yollarına çıkan genç askerde, bu tahlillerin bütün inceliklerini ara- mak o cesurca davranışların mut-

şinden sürüklenmiş, elde ettikleri nimetlerin ancak onlar tarafından sağlanabileceğine inanmışlardı 1960 Mayısına kadar demokrasi adı altında oynan büyük aldatmacanın iktisadi hayatla ve sosyal bünyeyle ilgili yönleri ortaya konmadıkça, eski demagojinin zaman zaman tekrar patlak vereceği muhakkaktı.

Böyle bir açıdan bakınca, ken dilerine ödev düşen bütün çevrelerin, bu ödevi gereği gibi yerine getirebildikleri söylenemez. Bazıları, 27 Mayıs'ı beceriksiz bir politika macerasının cezalandırılışından ibaret saymakla yetinivermişler ve daha becerikli davranmak şartıyla, maceraya bırakılan yerden başlamışlardır. Bazıları ise, bu kadarını bile yapamamış, tam aksine, geçmişin kirli çamaşırlarını ağartmak hevesine kapılıp mazlumların kurbanı edasıyla ortaya fırlamışlardır. Ama, bütün bunların yanında, akılcılığın kafaları kurcaladığı çevrelerde, 27 Mayıs, Türkiye'nin temel iktisadi ve sosyal meselelerini düşündürülen bir başlangıç olmuştur. Belki de, Türkiye, hiç farkında olmadan, 27 Mayıs 1960'da, yani klasik hürriyetlerin en çok konuşulduğu bir günde, iktisadi ve sosyal hürriyetler çağına girmiş, tek gibi gözüken hürriyet mücadelesi «Paralel hürriyetler» kavramını doğurmuştur.

Yüzey

Perspektif elde edebilmek için zaman farkı isteyen tarihin aksine, lider, içinde yaşadığı olayları gerçek perspektifi içine yerleştirebilen ve onlara bu perspektif içinde hız veren adamdır. Atatürk, Osmanlılıktan Türklüğe, mutlakiyetten cumhuriyete, dogululuktan batılılığa, derebeylikten halkçılığa doğru büyük akışın neresinde bulunduğunu çok iyi sezmiş bu sezgi sayesinde olayların önünden gidebilmiştir. Böyle bir sezgiye varmasaydı, olayların peşinden sürüklenen, her buhrana geçici çözümler bulan, ömrünü yatıştırıcı tertiplerle tüketen bir adam olurdu.

Türkiye, dalgaları çok derinlerden gelen bir büyük oluş içindedir. İçinde yaşadığımız yıllar, kuşaklar ötesindeki tarihinin kalemindedir. belki de düşünebildiğimizden çok daha geniş bir anlam kazanacak. Böyle bir tarihi konjonktür ortamında, hepimize düşen ödev, şaşkınlık içinde yüzeydeki küçüklüklerle oyalanmak değil, temel gidişin meselelerine akılcı ve insancı çözümler bulmağa çalışmaktır. Yoksa, mezarlarımıza tükürenler çok olacaktır.

Hayat pahalılığı artıyor

Geçinme endeksleri, 1963 yılı başından itibaren devamlı şekilde yükselmeye başladı. Bütçe açık veriyor. Acaba bir enflasyona doğru mu sürükleniyoruz?

Bu telaşlı günlerde, Başbakan İnönü, Yüksek Planlama Kurulu toplantısına başkanlık etmek zorunda kaldı. Konu, üç aylık plan tatbikatının incelenmesiydi. Toplantıda, Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı rapor ele alındı. Ne yazık ki rapor, do yurucu değildi. Rapor, basit, ürkek ve noksan bir konjonktür tahlili olmaktan öteye gitmemektedir. Türk ekonomisiyle ilgili böyle bir raporu herhangi bir gazetede de okumak kabildi.

Raporda plânın aksayan taraflarını açıkça görmek imkânsızdır. Aksaklıkları gizlemek, kapalı ve lymser ifadelerle geçiştirmek âdetâ bir mârifet sayılmıştır. Halbuki teknisyenin görevi, politikacının nabızına göre şerbet vermek değil, açık ve dürüst şekilde tehlike çanlarını çalmak olmalıdır.

Meselâ raporda kamu yatırımları için sunulan söylemler: «Kamu yatırım harcamalarındaki hızlanma memnuniyet verici olmakla beraber, yatırım projeleri ve arsa gibi problemler dolayısıyla programı aksatacak önemde gecikmelerin tamamıyla bertaraf edildiği söylemez».

Yatırımların yürütülmesinde aksatan bu arsa ve yatırım projeleri meseleleri nelerdir? Ne tedbirler almak lazımdır? Bir şey söylenmiyor. Aynı şekilde, fiyat yükselmeleri, bütçenin açık vermesi âdetâ küçümsemekte ve mazur gösterilmeye çalışılmaktadır. Enflasyon tehlikesiyle ilgili olarak söylenen sözler günden ibarettir: «Son iki ayda bütçe giderleri diğer aylara oranla artmıştır. Bu artış cari giderlerden çok yatırım giderlerinde olmuştur. Buna karşılık devlet bütçe gelirleri geçen aylar ortalamalarıyla aynı düzeyde kalmıştır. Bunun sonucu olarak son iki ay konjonktürüne bütçe enflasyonist

yönde etkiye bulunmuştur denilebilir. Ancak bu etkilerin cüz'î kaldığı şüphesizdir. Bütçe giderlerinin harcama temposu hızlanmıştır. Bu hızlanışın Nisan ve Mayıs aylarında daha da artması beklenebilir. Bu durumda devlet tahsilâtının ve Hazine — Merkez Bankası — Bütçe münasebetlerini ve özellikle kısa vâdeli avans limitini gözden geçirmek zorunu ortaya çıkabilir. Ancak bu konuda kesin karara varabilmek için ikinci üç aylık dönemin sonuç

larını görmek gerekecektir. İfadedeki kapalılık ve korkaklık ortadadır. Halbuki Vergi tahsilâtının yetersizliği ve yeni vergilere olan ihtiyaç uzmanların malûmudur. Tedbir alınmadıkça bütçenin önemli açıklar vereceği, bugünden kesinlikle söylenebilir. Ama DPT, nedense bu durumu küçümsemeye temayülündedir. Bu durumda artık ciddi bir Devlet Plân lama Teşkilâtına sahip olmamızın hükmetmek gerekecektir. Nitekim bu konuda, CHP ye yakınlığıyla tanınan Hareket gazetesi sunuları yazmaktadır:

«Bir süreden beri Devlet plân lama Teşkilâtında hissedilmeye başlanan huzursuzluk bazı sebeplerden dolayı son günlerde had safhayı bulmuştur.

Uzmanlardan sonra uzman yardımcılarının da istifası emelleri an meselesi halini almıştır.

Teşkilât mensupları huzursuzluğa sebep olarak şu hususları göstermişlerdir.

1 Kadro Yetersizliği: Müsteşar ve üç daires başkanının istifasını takip eden diğer istifalarla uzmanlar kadrosu boşalmıştır. 20 kişilik aktif uzman kadrosuna sahip olması gereken Devlet Planlama Teşkilâtında istifalardan sonra 6 uzman kalmıştır. Bunlardan bir tanesi de eğitim için Avrupada bulunmaktadır.

Bu sebeple kadro yetersizliğinden yeteri kadar çalışılmamaktadır.

2 Hükümetin Planlama Teşkilâtına karşı ilgisinin azalması: Teşkilât mensupları ilk zamanlarda teşkilâta büyük ilgi gösteren hükümet yetkililerinin artık kendilerini başbos bırakmış olmasından vakummakta ve hükümetin ilgisizliğinden şikâyet etmektedirler.

3 Teknik elemanların idarecilerle itibatının kesilmesi: Teknik elemanlar idari kad-

Ziya Müezzinoğlu
Nabza göre şerbetli...

roya dertlerini anlatamamakta ve idari kadro bütün teknik işleri kendi bildiği gibi yapmakta teknik kadrodan gelen itirazları dinlememektedir. Bu sebeple plân üzerinde esas çalışmalar yapan kadro teknik konularda karşılıklı muhatap bulamamaktadır.

4 Üst kademe bulunanlar işe ciddi olarak sarılmamaktadır. Üst kademedekilerin işlere ciddi olarak sarılmaması yüzünden Haziran ayı sonuna kadar bitirilmesi gereken 1964 programının ana hatları bile henüz çizilememiştir. Sadece bir taslak hazırlanmış bundan sonra bütün çalışmalar tavsiyarak bugüne değin olumlu tek iş yapılmamıştır. Bunun başlıca sebeplerinden biri de üst kademe bulunanların dilekleri an özel işleri görebilmek için plânlamayı bırakıp gitmeleri ve bir çalışma havası yaratmamalarıdır. Bu bakımdan Planlama Teşkilâtındaki çalışmalar gevşemiş teknik kadro hemen hemen boş oturur hale gelmiştir. Teşkilâta alabildiğine başbosluk başgöstermiştir.

5 Plânın uygulanmasıyla ilgili konularda öngörülen tedbirlere âdet edilmek istenmemektedir. Bu sebeple teşkilâtteki birbirine bağlı ekip havası

kayılmış, yapılan işler güdümlü hale gelmiştir.

6 Plânın uygulanmasıyla ilgili konularda öngörülen tedbirlerin büyük bir kısmı henüz tamamen alınmış değildir. Bu tedbirler sayı olarak 500 civarındadır. Bunun büyük bir kısmı icracı dairelerin uygulayacağı hususlardır ki bunlar, yerine getirilmiştir. Ancak tedbirlerin ikinci ve gerçekten önemli kısmını teşkil eden bölüm «Kanunî tedbirler» dir ki bunlar henüz yerine getirilmemiştir. Derhal yerine getirilmesi gereken kanunî tedbirler şunlardır:

a. Vergi reform kanunları: Bu kanunların büyük bir kısmı çıkarılmıştır. Diğerleri ise, henüz Meclistedir. Ancak son konsorsiyum heyetinin de ısrarla belirttiği gibi vergi reformlarının yetersiz olması sebebiyle iş finansman çok zayıf kalmıştır. En kısa zamanda hazırlanması gereken yeni reformlardan bahis bile edilmemektedir.

b. İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu: Teknik elemanların üzerinde en çok durdukları nokta da budur. Plânın uygulanabilmesi için şart olan İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu hâlâ ciddi olarak ele alınmamakta

Sıkı Yönetim Bildirisi

Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığının 14 numaralı bildirisi şudur:

«1 — Ankarada intişar eden gazete, dergi ve blümun yayımlar aşağıdaki ya saklara uyacaktır:

a. Birden fazla baskı yapılmayacaktır.

b. Sürmanşet, dışı kışe, esnası manşet ve dört sütürdan fazla resim eb'adı kullanılmayacaktır.

c. 20 - 21 Mayıs 1963 olaylarına ait tefrika, röportaj yorum ve buna benzer neşriyat yapılmayacaktır.

d. Olay tahkikat safhasında olduğundan, bununla ilgili fotoğraf, her türlü yaz ve haber nesri de yasaktır.

e. Hiç bir haber için 72 puntodan daha büyük punto kullanılmayacaktır.

f. Lüzumlu bilgiler, Sıkı Yönetim Komutanlığı tebliği olarak verilecektir.

Tebliğler dışında başka bilgi edinmek maksadıyla nütra caat edilmeyecektir.

CEMAL TURAI
Korgeneral
Ankara Sıkı Yönetim Komutanı

İlhan Selçuk

Türkiyede «sosyalizm» adının bile söylenmesinin yasak edildiği bir karanlık on yıl vardır. Sosyalizmin yasak edildiği bir Demokrasi tasavvur edilemez belki yeryüzünde hiç kimsenin inanamayacağı bir iş için biz bunu becerdik ve başardık. Bu karanlık on yıldan bize miras kalan dertlerin muhasebesinde belki de en kötü not bu davranışa verilmelidir. Çünkü bir ülkede sosyal adaletli gerçekleştirilecek tek aydınlık kapı olan sosyalist düşünceyi reddeden bir demokrasinin uğradığı ve uğrayacağı sonuçlar gözler önündedir. İnsan aklına, manîğina, sosyal determinizme aykırı bir düşüncenin Türkiyedeki temsilcileri, sosyalizmi bir umacı gibi karşılayıp vermediği, sesleri artık pek kısık da çıksa, hâlâ çabalamaktadırlar.

Bunların tutumları yeni bir davranış saydamaz. 1925 yılında meselâ Erzurum mebusu Ziya efendi de aynı görüşün temsilcilerinden. Hamdullah Suphi Tanrıöver, o devirde (14.2.1341) Büyük Millet Meclisinde «Teceddüt» ün ne olduğunu anlatan bir notunu Ziya efendinin geri fi-

kirlerine cevap olarak vermiştir. Demişti ki Tanrıöver:

«— Garpten bazı şeyler alacağız, bazıları almıyacağız. Bir misal: Bu çok kuvvetlidir. Zihinlerimizde iz bırakacak kadar kuvvetlidir. Erzurum mebusu Ziya efendi, şahıyî hayatının, fabrika hayatının Türk topraklarına girmesine taraftardır. Nukunda okuyoruz: «Fabrikamız yoktur» diyor. O halde fabrikamız memleketimize girmesine müsaade ediyorlar. Fabrika geldi, fabrikalar geldi. Elini, yüzü ve daha fazla şehitlerimizin üstünde mavi gökleri kapatan dumanlardan müteşekkil ikinci bir gök, siyah bir gök peyda oldu. Fabrikamız içinde alın teri ile, çalınan göz nuru döken amele vardır. Onun karşısında sermayedar. Sermayedar ile amele arasında, yani para ile iş arasında kavga başlayacak mı, başlamıyacak mı? Başlıyacak. Sosyalist akı, deleri memleketimize girmiş demektir. «Efendim, biz bunu istemeyiz.» Hocam böyle olmaz, fabrika girdi mi, sosyalist akıdeleri de içeri girer O a-

BİR VESİKA

«Kidlerer makinenin bünyesine dahildir.» Görüyoruz ki bundan kırk yıl evvel gerici kafalar memleketi fabrika kurulmasına lütfen rıza göstermekte, ama bir makinenin tabiatından olan ıleri fikir ve prensipleri reddetmektedirler. Makinenin tabiatından olan kaideler içinin sosyal siyasi ve ekonomik haklarını sağlayan prensipler getirirler.

Şimdi Türkiyede gerçekleşmesi için çalışılan sosyalist fikirlerin tartışılmasına ne kadar önce başlandığını gösteren bu tarihî vesikayı benzerlerinin arasında ele almak gerekir.

Atatürk devrinde halkçılık, devletçilik, devrimlilik ilkelerinde tezahür eden sosyalist ideal, ne yazık ki, ondan sonra bir kenara itilmiş, Türkiye bugün bulunduğu duruma gelinceye dek kapkara düşünceler sosyalizmin ne olduğunu dahi bilmeden onu lanetlemeğe çalışmışlardır. Bütün bu gayretlerin hazin ve selem verici sonuçları ise gözler önündedir.

Her mahallede bir milyon yetiştirilmek için sosyal adaletli reddetmek, sosyal

adaletli savunan fikir sistemlerini yavaş etmek, milleti ikiye bölücü bir sınıflaşma gayretini doludizgin desteklemek kısı zamanda sermayenin bazı ellerde ve bazı gruplarda birikmesi için hırsızlıklara göz yummak, devlet eliyle bazı özel şahıslara olaganüstü imtiyazlar vererek hazineleri peşkeş çekmek... Ve bütün bunları yapabilmek için de her türlü ıleri düşünceyi yasak etmek...

Olmak iş midir bu?

Bazı dar kafalılara olacak iş gib görünmüştür? Ve şimdi bile belki görünmemektedir. Tarihin verdiği ve vereceği en acı dersler böylesinin akıllarını tez zamanda başlarına getirmiştir. Ve getirecektir. Türkiye demokrasisinin yolu, sosyal adaletin dışında tıkanıktır. Biz hırsızlarla ve hırsızlıklarla kalkınmayı reddedecek kadar uyanmış bir milletiz. Bunu böylece bilelim. Erzurum mebusu Ziya efendi gibi hem sanayileşmeyi özeleyip, hem de sanayileşmenin gereklerini reddetmek gibi bir gülmeye durumu savunacak cehalet derecelerine düşmeyelim.

ve açılması gereken büyük finansman imkânları bu yüzden kullanılamamaktadır. Konu ile ilgili iki kanun tasarısı Meclise sevk edildiği hâlde karma komisyonun bir türlü toplanmaması işleri geciktirmektedir.

c. Toprak reformu: Yetersiz olmakla beraber hazırlanmış bulunan tasarı hükümet tarafından hâlâ Meclise sevk edilmemiştir. Oysa bunun hemen kanunlaşması gerekmektedir.

d. İdari reform: Diğerlerinden daha fazla önem taşıyan bu konu, plânı personel sıkıntısı yüzünden güçlüklerle uğraşmaktadır. Plânın uygulanması öa başta sosyal adalet konusu olmak üzere birçok yönlerden önem taşıyan bu tasarı üzerindeki çalışmalar bitmiş fakat hâlâ kanunlaşmamıştır.

Yukarıdaki sebeplerle plânın ruhunun zedelendiğini ve plâna gereken ilginin gösterilmediği gerekçesiyle plânlama teşkilâtının iç bünyesindeki huzursuzluk gittikçe artmaktadır. Önümüzdeki günlerde plân lamadan çok sayıda istifalar olacağı ifade edilmiştir.

Durum budur ve plân, Devlet Plânlama Teşkilâtından mahrum kalmıştır. Nitekim bu haberin yayınlanmasından sonra, D.P.T. den koordinasyon ve tahlil Şubesi Müdürü Şüha Alacaklıoğlu da istifa etmiştir. İnönü, Plânı uzmansız yürütmektedir.

Fiatlar

İçinde bulunduğumuz devrin en endişe verici taraflarından biri, fiyatlarda görülen yükselmelerdir. Toptan eşya fiyatlarında ve geçinme endekslerinde önemli artışlar vardır. Toptan eşya fiyatlarının 1953=100 olmak üzere seyri şöyledir:

Aralık — 264
Ocak — 277
Şubat — 280
Mart — 276
Nisan — 278

Toptan eşya fiyatları, DPT'nin ifadesiyle, Aralık — Ocak arasında bir «sıçrama» yaptktan sonra, azçok istikrara kavuşmuştur. Fakat geçinme endekslerinde yükselmeler devam etmektedir. Ankara geçinme Endeksinin (1953=100) seyri şöyledir:

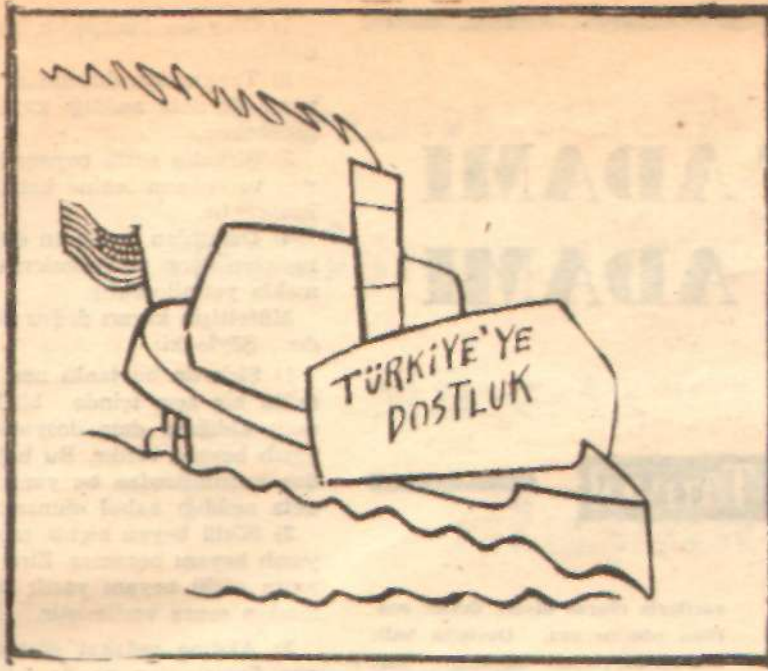
Ocak — 235
Şubat — 260
Mart — 262
Nisan — 261

İstanbul ücretliler geçinme Endeksi de şu yükselmeleri kaydetmektedir:

Ocak — 260,3
Şubat — 265,4
Mart — 270,5

En fazla yükseliş gıda maddelerindedir. Gıda maddeleri Endeksinin seyri şöyledir:

Ocak — 270,6

(Amerika Türk kromu yerine Sovyetlerden krom alıyor) — Gazeteler

DOSTLUK MİSKALLE

Şubat — 277,6
Mart — 283,7

Tablolardan görüldüğü gibi, geçinme endekslerinde devamlı bir yükselme başlamıştır. DPT, bu yükselişi, iyimsen bir şekilde şöyle yorumlamaktadır:

«Ancak bu yükselmeler devamlı bir karakter arz etmekte olup Şubattan sonra toptan eşya fiyatları endeksinde bir gerileme başlamıştır. Böylece fiyat endeksindeki artış gıda maddeleri fiyat dengesinin serbest piyasa şartları altında teessüsünden ileri gelen bir sıçramaya ilâveten mevsimlik dalgalanmalar ve zeytinyağ ihracının muvakkaten nebati yağ fiyatları üzerindeki etkisinden ileri gelmiştir, denilebilir.»

Fakat önemli rakamlara ulaşabileceği tahmin edilen bütçe açığı, önümüzdeki aylarda ciddi bir enflasyon kaynağı olmuştur. İyi mahsül, bir taraftan enflasyonu önleyici bir etki yaparken, öte yandan işleri gücünü artırarak, bazı malların talebini ve fiyat yükselmelerini körükleyecek mi dir? Şimdiden kesin bir hüküm vermek güç olmakla beraber, Hükümetin, «Şu kadar para harcayalım» şeklindeki övünmelerle ortaya çıkan, «Yatırım harcamalarını hızlandırma» kompleksi, devlet gelirlerini arttırmadaki isteksizliğiyle birleşince, enflasyon tehlikesini küçümsememek lâzımdır.

Gerçekten devlet gelirlerinin seyri endişe vericidir. Mart ve Nisan tahsilâtı toplamı 1,3 milyar lira civarındadır. Aylık ortalama 666 milyon liradır. Bu aylarda gelir vergisi alındığı için, aylık gelir diğer aylara

nazaran yüksektir. Buna karşılık Tekel vergi borçlarını ödüyememiştir.

Bu yüksek aylık tahsilât rakamının devam edeceğini far-666X12= 7 milyar 992 milyon lira yapar. Halbuki vergi gelirlerinin 9 milyar lirayı bulması lâzımdır. Açık milyarı aşmaktadır. Mayıs'ta kurumlar vergisinin tahsili, duruma daha fazla aydınlık getirecektir. Bunun la beraber, yetkili uzmanlar, vergi gelirlerinin kıyamet kop sa 8,5 milyar lirayı aşmayacağı nı söylemektedirler. Halbuki Hükümet, harcama kompleksini içindedir. Bu sebeple bütçe önemli bir enflasyon kaynağı olabilir.

Personel meselesi

Yatırım programlarının yürütülmesi, tabii ki sadece bir finansman meselesi değildir. İdari reform, iktisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonu, personel davası gibi meseleler de finansman kadar önemlidir. Bu konularda henüz ciddi bir tedbir alınmadan köhne gemiyle, kalkınma denizine açılmıştır. Hükümet sadece, teknik personeli tatmin amacıyla, teknik personel yevmiyeleri ne ortalama yüzde 35 zam yapmış ve 2 ilâ 20 lira arasında değişen mahrumiyet zammı tanımıştır. Hâlen mevcut korkunç ücret adaletsizliklerini düzeltmiyen, aksine arttıran bu zamların, personelin verimini arttıracığı ve idareye bağlanmasını sağlayacağı çok şüphelidir.

Plânlı devreye geçerken ilk yapılacak iş, köhne devlet gemisinin esaslı bir tamiyiydi. Bu yapılmadıkça plân lâfta kala-

caktır. (Bakınız İlhami Soysal'ın «725 milyon lira nasıl yenir» başlıklı yazısı, (Bu sayı S. 10)

Sunay'ın özel demeci

Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay, Hareket gazetesinin başlı muhabiri İnci Tuğsavul'a özel

Orgeneral Sunay
Görüşünü açıkladı

bir demec verdi. Genel Kurmay Başkanı bu demecde, huzursuzluğun sebebinin şöyle belirtiyor:

«Siyaset bahanesiyle memleketin yükselmesiyle hiç ilgili olmayan hususlardaki fâsit münakaşalar muhakkak, ki memleketin huzuru nu bozan başlıca âmillerdir.»

Bu sözlerle, siyasi tartışmaların kısırlığını ve memleket meseleleriyle ilgisizliğini belirten ve bu kısır tartışmaları huzursuzluğun temel sebebi sayan Orgeneral Sunay, «Hükümetin lüzum gördüğü sıkı yönetim, kanaatimce yararlarınıza bugün için en iyi hizmet olacaktır.» diyor.

Zinde kuvvetler!

Menderes mirasçısı basının azı zulu temsilcileri, şimdi de zinde kuvvetler düşmanlığı yapmaya başladılar. Fırsattan faydalanıp, Menderes devrinin tekrar geri dönmeye asla müsaade etmeyecek olan zinde kuvvetleri yıpratmaya çalışıyorlar. Bu intikamcı fırsatçılara Ulus gazetesinde İffet Aslan, gereken şu cevabı verdi: «İki gündür bazı gazetelerde çıkan tefsirler karanhk emellerin

yeni taktigini haber vermektedir. Bunun «Zinde kuvvetler» mefhumunu çürütmek olduğu anlaşılıyor.

Bir yazar ulu orta 20 — 21 Mayıs gecesi Zinde Kuvvetlerin diye geldiğini ifade etmekte, artık «Zinde Kuvvetler diye bir şey yoktur» demektedir. Bunu söyleyebilmek için de zinde kuvvetleri meşrû siyasi teşekküllere karşı gelmekle suçlandırmakta, S.İ.İ. Kuvvetlerimizin Anayasaya ve Hükiyete bağlılığını ise demokrasi rejimi olarak göstermek istediği siyasi kesmekeşin devamını sağlayıcı bir hareket şeklinde tefsir etmektedir.

Bir diğer yazar Zinde Kuvvetlerin CHP. icadı olduğunu «idda ettikten sonra «Benim okuduğum yıllarda Galatasaray Lisesinin son sınıfına bile gazete sokulmazdı. Kama, tabanca, esrar, sigara müstehcen resim nasıl yasaksa, gazete de yasaktı. Derhâl müsade re edilir, cezaya sebebiyet verirdi» diyor ve «20 - 21 Mayıs'taki feci hâdiseler gençliği (ve unumun yetle Zinde Kuvvetleri) politika çıkarın kurban etmekle mahzur görmediğini ispat ediyor. Sayet ders ahndı ise bir musibeti bin nasihat yerine geçmiş sayar teselli buluruz» tarzında sözlerle gençliğin vesayet altında tutulduğu eski günlerin özlemini dile getiriyor.

Bu iki yazarı Zinde Kuvvetler mefhumu düşmanlığında birles tiren nedir? Bu günü yaratan, yüzleri yarına dönük, Atatürk'ün vasiyetini yerine getirme azim li, her an güç kazanmakta olan devrimci Türk Gençliğinden korkuları mı? Çıkarlarının gömüştü. Ötelere bağlı oluşu mu? Karanlık emelleri kendilerini milleti şarğırmaktan medet umacak kadar çaresizlik içine sürüklediği için mi bu defa da zinde kuvvetleri gözden düşürmeğe çalışmaktadırlar?»

Bir vergi kaçakçılığı

Mobil Oil T.A.Ş.'nin Turan antreposunda hâlen faaliyette bulunan 12 No. lu Buhar tekâsüf tankı, bir vergi kaçakçılığı ihbarına yol açtı

Hikâye şu: Benzin, bulunduğu kap içinde devamlı bir fire kaynağı teşkil eder. Fire, kilo da binde 5 civarındadır. Bu fireler, vergi ve resimden muafır. Buhar tankı, bu fireyi kazanma imkânını vermektedir. Buhar tankı yoluyla, damıtılarak kazanılan benzinin vergiye tâbi olması lâzımdır. Fakat kazan 1955 te kurulmuş, fakat 9 tarihten beri geçen 8 yıl zarfında, Mobil Oil T.A. bu benzinler için vergi ödememiştir. Ortada bir vergi kaçakçılığı vardır ve bu kaçakçılık ihbar e

Fabrika kapısında bekleyen işçiler
Enflasyonu onlar ödeyecek

DEVLET ADAMI SOKAK ADAMI

Cahit Tanyol

Çözümleyemediğimiz, hatta unuttuğumuz konulardan biri de Devlet adamıdır. Eskiler sık sık kahtlı - ricâden «Devlet adamı kılığı» söz açar dururlarmış.

Münif Paşa

Üç tüylü vezir olurdu evve,

Üç tüylüsü oldu şimdi peycâ

Diyerek «Devlet adamı» ile «Devlet» arasında sıkı bir bağlantı olduğuna değinir.

Türk toplumunun bir çok dertleri vardır. Ama gerçekte içinde yuvarlanmış olduğu bunatında devlet adamından yoksun olmasının etkisi açıkça belli olmaktadır.

Devlet adamı nedir?

Devlet adamı, tarihi ve sosyal sorumluluğu kişisel kaygı haline getirmiş insan demektir. Devlet adamının karşısı, «Bir günün beyliği beylik» diyen sokak adamı düşüncesinde görülür.

«Osmanlı» da devlet adamı bilinci müthişti. Esasen «Osmanlı» demek, bir «Devlet kadrosu» demektir. Bu kadronun içinde, kurmaz, yalancı, haris, kiskanç, fitneci kıskırtıcı bir çok tipler bulunur. Gerçi bunlar, devlet kadrosunun çürümesinde rol oynamışlardır, fakat, hiç bir zaman Osmanlı, «sokak adamı» na kendi katında yer vermemiştir.

Sokak ayaklanmalarının lideri olan bir Kabakçı Mustafa'nın, bir Patrona Halli'nin devlet adamı hiyerarşisinin dışında katması bundandır.

Bu iki sergerde, bir müddet İstanbul'a hâkim olmuşlar, Devlet adamlarını öldürmüşler, Padişahları tahttan indirmişler; ve fakat «Devlet adamı» olamamışlardır.

Sokaktan gelen adama ne halk ve ne de bizzat kendisi «Devlet adamı olmak» niteliğini vermeyi düşünmüştür.

Daha garibi, Osmanlı devleti bir bakıma, teokratik bir doku ya sahip olmasına rağmen, din adamlarını da «Devlet adamı» anlayışının dışında bırakmıştır. Devlet ricallı, Devlet mümessil deyince, bundan Şeyhülislâm değil, Sadrazam, Kazasker değil Beylerbeyi anlaşılmalıdır.

Bu yüzden Osmanlı Devlet teskilâtı dini ve mistik bir karakter göstermez. Lâik bir niteliğe sahiptir.

Batılıların «Hasta adamı» diye adlandırdıkları, işte bu devlet

kadrosu idi.

Osmanlı Devlet kadrosu Halef Efendi tipinde bir yıkılış denhası verdi. Tanzimat bizde, «Devlet adamı» niteliğinde bir değişimdir. Büyük Reşit Paşa bu yeni Devlet adamı tipinin hem kurucusu ve hem de en güzel örneğidir. Fakat Tanzimat ricallı, bütün reform hareketlerine rağmen bir yıkılış durdurmak çabasında idi. Hepsinin gözü dış politikaya çevrilmişti.

Sürekli savaşlar ve çöküntüler, Ali ve Fuat Paşa gibi Tanzimat ricallı şahıslardan çekildikten sonra, halkı daima bir kurtarıcı aramak karamsarlığına götürdü. Bunun ilk görüntülerini Mithat Paşanın kişiliğinde bulmak mümkündür. Mithat Paşa bir yarıya Tanzimat ricallıdır; diğeri yarıya bir kurtarıcıdır.

Abdülhamid'in uzun istibdadı Devlet adamı tipinde önemli bir değişim yapmadı. Abdülhamid'in çevresindeki «Devlet adamları» tanzimat ve Osmanlı geleneği içinde yetişmişti. Fakat onun uzun süren saltanatı, aydın zümreleri millete ve memleketine «Kahraman aramak», «kurtarıcı aramak» kaygusuna düşürdü. Abdülhamide karşı olmak, kahraman olmak için yeter görüldü.

İkinci Meşrutiyet sokakları bir sürü kahramanlarla doldurdu.

Küçük adamların kurtarıcı ve kahraman rolünde gözükmeleri topluma felâketten başka bir şey getirmez.

Nitekim İmparatorluğu başarıları işte bu küçük kahramanlar oldu.

İkinci Meşrutiyet bizde, aynı zamanda, sokak adamlarının devlete musallat olduğu bir devirdir. Getirilen Meşrutiyet «Sokak adamı meşrutiyet» savunulan hürriyet, sokak adamının hürriyeti idi.

İkinci Meşrutiyet sokak adamları devletinin başlangıcı idi. Bu sokak adamı, ne «Osmanlı» ne de «Halk» tı. Bu, milletlerin yıkılış devirlerinde ortaya çıkan «çakırcı bir tip» tir. Bir takım köksüz kavramları, klişe deyimleri kendisine kalkan edindir.

Sokak adamı devletini sokak adamı basını savunur. Sokak adamı basını da İkinci Meşrutiyetin yadigarıdır.

Sokak adamı, hangi şekli ve

şartlarla olursa olsun, devlet postuna oturdu mu, Devletin halk nazaranında değeri küçülür. Kanunlar işlemez olur.

Sokak adamı ancak anarşik bir ortam yaratır. Politikası şirretliğe, edepsizliğe ve iftiraya dayanır; ve «Devlet adamı» küçük bir kasaba memuru seviyesine düşürür. «Sokak adamı demokrasisi» ile «Halk adamı demokrasisi» ni birbirine karıştırmamak gerekir. Çünkü Halk adamı, halk lideri olmak başka, sokak adamı olmak yine başkadır.

Sokak adamları demokrasiyi savunurken, kendilerini savunurlar. Halk adamları demokrasiyi savunurken toplumu savunurlar. Bu yüzden, sokak adamları demokrasisine karşı olanları, sokak adamlarının ve onların çıkarıcılarını yapan çıkarıcı basının her türlü suçlamalara uğratmasından daha ha tabii bir şey yoktur. Sokak adamları için en tehlikeli düşman, halk adamlarıdır.

Halk adamları derken burada halka önderlik eden, halkın mutluluğunu, kendi mutluluğu ile birleştiren insanı anlıyorum.

Milli Kurtuluş hareketi yarız dış düşmanı değil, aynı zamanda sokak adamını da politika alanından tasfiye etmişti. Kurtuluş savaşının lideri Mustafa Kemal, «Sokak adamının devleti» yerine «Halk adamının devleti» ni kurmuş; sokak adamının politikası yerine «Halk adamının politikası» getirmişti. Onun kişiliğinde yepyeni bir «Devlet adamı» ortaya çıkmıştı. Onun devlet kadrosu «Halk adamı kadrosu» idi.

Gerçekte bugün iki kadro iki türlü demokrasi anlayışı mücadele halindedir. Bunlardan biri Mustafa Kemal'in halk kadrosuna dayanmak ve halk adamının anladığı gerçek demokrasiyi kurmak is teyenlerdir. Bunlar için «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir». Mutluluk, milletin mutluluğudur.

İkinci kadro, Mustafa Kemale karşı olan sokak adamı ile Osmanlı döküntüsüdür. Bunların anladığı demokrasi, Osmanlı ile sokak adamının rekabeti esasına dayanır. «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir» prensibi, bunların anlayışında, çıkarıcı, Osmanlı tipi ile yaygaracı sokak adamı arasında bölünmüştür.

Şahinoğlu, olayın «büyük bir kaçakçılık olduğunu» söylemesi üzerine tahkikata başlamasının 3 üncü gününde acele kaydıyla İstanbul'a tayin edilmiştir.

Dosya bu suretle aylarca sümen altında kalmış ve sonuna da dosyayı devralan müfettiş Mazhar Kısacıkoglu'da askerlik görevine çağırıldığı gün vak'a mahalline gelmiştir.

Kısacıkoglu şu kararı vermiş tir:

1) Olay bir kaçakçılık olayı değildir.

2) Tankın kuruluşundan bu yana ilk defa açıldığı kabul olunacaktır.

3) Şirketin sözlü beyanı aynen ve onların lehine kabul olunacaktır.

4) Damıtılan malın en düşük rayiçten vergi ve resimleri alın makla yetinilecektir.

Müfettişin kararı doğru değildir. Şöyle ki:

1) Şirketin bu tankı her altı ay'da bir açıp içinde biriken malı aldığına dair dosyasında yazılı beyanı vardır. Bu bakımdan kuruluşundan bu yana ilk defa açıldığı kabul olunamaz.

2) Sözlü beyan hiçbir zaman yazılı beyanı bozamaz. Zira Şirketin sözlü beyanı yazılı beyandan sonra verilmiştir.

3) Akdine sadakat gösterme yen firmalardan ya da diğer mükelleflerden verginin en yüksek haddi alınır.

4) Hâdise bilirkişiyi gerektiren haldedir. Bu tank hakkında hiçbir müfettiş resen karar sahibi değildir. Zira mahiyeti tekniktir. Buna dair Gümrük mevzuatında madde vardır.

5) Mahalli Gümrük İdaresinin Eski Başmемuru bu tankı kontrol altına almamakla ve 955 yılından 1962 yılı sonuna kadar ürettiği malın vergilerini aramamakla hazinenin zararına çalışmıştır. Bu sebeple suçludur ve olayı tahkike memur edilemez.

6) Kurşun mühürlerin sökülmesi, Şirketin taahhüdü gereğince antreponunun kapatılmasına kâfi bir suçtur. Sorgusu yapılmalıdır.

7) Hâdise iki başlı suçtur ve müdafaa kabul etmez bir kaçakçılıktır.

8) Tankın damıtma nisbeti hesaplanmamıştır.

Mobil benzın deposu
Kaçakçılık ihbar edildi

SOSYAL YAYINLAR No: 6

Günümüzün en önemli kitabı

KAPİTALİST

EKONOMİNİN

TENKİDİ

Yazan: Jean Baby

Bütün aydınların, İşçilerin Sendikacıların, Öğrencilerin her zaman baş vuracakları temel kitap

ÇIKTI

Fiatı: 750 Kuruş
P. K. 716 İSTANBUL

YÖN — 103

Demokratik gelişmemizin başarıya ulaşma problemleri

Bahri SAVCI

Türkiye için tarihsel akım, demokrasiyi göstermektedir. Yalnız bunun, güçlükleri vardır. Ayrıca, bu akımı durduran sebepler vardır. Bu güçlükler ve sebepler yüzünden de, bugün demokrasimiz, «bugünkü kendisi» ne, tekabül etmeyen üç akım ortasında. Bu sebeple, demokrasi gelişmemizin başarıya ulaşması, bugün, hem genel olarak Batı demokrasisine; hem de özel olarak, onun içinde Türk demokrasisine has bazı problemler ve zaruretlere ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki:

1 — Esas problem: Meclis - Halk Ayniyetini takviye:

Demokrasi gelişmemizin bugünkü safhasında, kendini ilyce vazeden, yerfestiren bir gerçeği tam olarak görmemeğe imkân yoktur:

Türkiyede artık, iktidarlar, halk rızasına, halk temelinde dayanmak zorundadır. Bunun da siyasal ve hukuki yolu, iktidarların muhakkak ve muhakkak devri, genel, samimi, dürüst eşit, parti rekabetine, betine dayanan seçimlerden oluşmaktadır. Devri, genel parti rekabetli, eşit seçimler, halk rızasını ifade eden bir safhadır. Bu safha altında yapılan seçimler Meclise hükümet etmeyi üzerine alan, tek bir grup ile, hükümet etmeyi denetleyecek bir diğre grubu getirir. Birbirinin alternatifleri olan; karşı - karşıya geldikleri ve böylece bir ikilik teşkil ettikleri halde, birbirini tamamlayarak, devlet görevinin yasama ve yürütme safhasını gerçekleştiren bu iki grup içinde demokrasinin halk rızası, halk temeli yaratılmaktadır. Halkın, «direksiyona katılma» rızası, Meclise, bir «muafakat grubu» göndermekle; «denetim», «direnme» rızası da, gene aynı Meclise bir «muhalefet grubu» göndermekle tecelli eder. Bu suretle, Meclis, «direksiyon» ve «direnme» ameliyelerini birlikte «ithiva eden modern anlamda» «hükümet etme» nin tecelli ettiği alan olur. Yani Meclis, halkın, hem «direksiyona katılma», hem «direnme» şeklinde belfiren rızasının gerçekleştiği yer olur. Bu suretle de, Meclis - Halk ayniyet kurulumu olarak, demokratik siyasal iktidar olayına hukuki dayanak meydana getirilmiş olur.

Fakat, sıhhatli bir demokrasi, bu şekli hukuki dayanağı, realitenin de dayanağı haline getirmekle mümkündür. Bir demokraside, iktidarın devri, genel, eşit seçimlerden çıkması, ona, hukukî açıdan halk ile ayniyet kurmasını sağlamış olur. Fakat, demokrasinin sıhhatli olması için, bu ayniyetin, gerçeğin, sosyal realitenin

de ayniyeti olması gerekir. İşte bizim demokrasimizin, bu noktada takviyeye ihtiyacı vardır. Bir başka deyimle, bizim demokrasimizde hukukî ayniyet açısından tablo yerindedir: Devri genel, parti rekabetli, eşit imkânlı seçimlerle, halk Meclise, bir «direksiyon» grubu ve bir de «direnme» grubunu, kendi rızasının ifadesi olarak göstermektedir. Fakat, her iki grup da, yukarıda anlattığımız genel davranış göstermekle; vaygının hürriyetli, halkın maddi ve mânevî varlığının, ihtiyaçlarının, Batılı içtimalî terakki istikametindeki toplumsal adaletiler gerçek aspirasyonlarımız altında bir halkçı fikir uygulamamakta, bu hukukî ve siyasal ayniyet, aynı derecede sağlam olarak sosyal realitenin de ayniyeti haline gelmemektedir. Binaenaleyh, demokrasinin gelişmemizi ortaya koyduğu zaruretlere bir olan esas problem: bu anlamda olmak üzere de, Meclis - Halk ayniyetini takviye problemidir. Böyle bir takviye, genel oyu, statükoyu muhafaza esasındaki merkezlerin etkisinden, tekelden kurtaracak; statükoyu muhafaza esasının dışında, demokrasimizin yasama imkânlarını arayıp bulan ve gerçekleştiren merkezlerin etkilerini getirecektir. Demek ki, oy vetresinin muhafaza zati tekellinden kurtulup, reformcu akımların tesiri altında girmesi meselesini bir hayli düşünmek gerekecektir.

2 — Bunun da şartı Olan Problem: Demokratik Hürriyetlerin Gelişmesini Takviye:

Burada, bunu düşünecek değiliz; ancak, bunu düşünmenin şartını göstereceğiz: Sadece, hukukî ve ona dayanan siyasal şekil olarak Meclis - Halk ayniyeti ile yetinmeyip bu ayniyetli bir sosyal politik fenomen olarak kurmanın yolu, genel oyu, muhafazaçı merkezlerin tekellinden kurtararak, onu reformcu akımların etkisini de almaya istidatlı kılmak gerekir. Bunun da yolu, yani reformcu akımların da, genel oya etkisini getirebilmenin de yolu, demokratik hürriyetleri Anayasa içi imkânlara göre geliştirerek, bu reformcu akımların yaşamasına, şahsiyet bulmasına imkân hazırlamaktır. Ancak demokratik hürriyetlerin gelişmiş bulunduğu bir ortam içindedir ki, demokratik reformcu akımlar, Anayasa içi yani Anayasa hıma içinde birer müesseseye olma imkânına kavuşur ve halka, Batılı olan içtimalî terakki istikametimizin gerçekleşmesinin

şartı olan yeni aspirasyonlar, dilekler, operasyonlar teklif edip, bu hususlarda onun rızasını alır ve bu rıza da, Meclise intikal ettiği zamandır ki, Meclis - Halk ayniyetli, aynı zamanda bir sosyal realite ayniyetli haline gelebilir ve demokrasimizin sıhhati de, bu ayniyet içinde kendisini bulur.

3 — Bir zaruret: Sosyal Muhavazaya Açılış:

İnançımıza göre, demokratik hürriyetlerin gelişmesini takviye ameliyesi, zaten Batılı olan içtimalî terakki istikametinin muhtevasına fallük eden bu ayarlamaya; demokrasi eşkâli içinde uygulanacak esas politikaların, bir sosyal muhteva ile dolu olmasından; bunun için de, demokrasimizin genel gidişinin, muasır Batı ve Atatürk zihniyetine uyan bir sosyal muhtevaya açılmasından ibarettir.

Biz, sosyal muhtevaya açılış şöyle mümkün görüyoruz: Batılı anlamında demokratik nite likte ve Anayasamız sınırları içinde kalan - yani insan haklarına değer veren çok partili eşkâli kabul eden - sosyal list partilerin Meclise intikal edecek halk rızasına kanal olacak şekilde ve müessiriyette mevcut olması; hükümet etmenin «direksiyon» bölümünde yer alarak, iktidar sorumluluğu yüklenmesi...

Bu, sosyal muhtevaya açılış mümkün kılan siyasal şeklin izahıdır. Bizat sosyal muhtevanın kendisini anlamaya gelince; inancımıza göre, bu hususta şöyle lenebilecek olanı da şöyle özetlemek mümkündür:

Atatürk ve hattâ İttihat ve Terakki ile başlayan, fakat, Birinci Dünya Savaşı, Millî Mücadele, toplumu ve siyasal iktidarı lâisize ve sivilize etmeğe matuf reform çabaları, milletlerarası konjonktürde hasal olan faşizm otoritaryanizmi karşısında kabuğuna çekilme sevkî tabiiyeti. İkinci Dünya Savaşı gibi olaylar ve zaruretlere dolayısıyla bir türlü kıvamını bulamayan iktisadi ve sosyal toplum kalkınmamız, bazı zecrî sosyal ve iktisadi operasyonlardan yoksun kalırca, mahdud verili olmağa mahkûm kalacaktır. Çünkü, daha hakca uygulanacak bir vergi politikasına daha adil bir gelir dağıtım sistemine, daha geniş siyasal güvenliklere ulaşamayacak; büyük mahrumiyet bölgelerini kalkındırarak geniş yatırımlara gidemeyecek; Anayasamızın halkımıza ta-

Yitik kuşak

Raif ERTEM

30 yaşına kadar olan bizler yitik kuşakız. Kurtuluş savaşından yeni çıkmış du-manı tüten harabe yığınları içinde yalınayak bir çocukluk geçirdik. Arkasından İkinci Dünya Savaşının korkulu günleri. Çocukluk hatıralarımızı kurcaladığımız zaman sığınakların içinde ayaklarımızı kemiren pireler, silinmeyen en derin çizgiler olarak yaşıyor. Sonra top sesleri, kurt ulumaları, nin yanında uykularımızı bir de bunlar bölerdi. Korkulu rüya görmüş gibi kulaklarımızı kabartır, uğultuları dinlerdik.

Sonra büyük gürültüler çıkaran bir araba geldi köye. «Otomobil gelmiş» diye hepimiz toplandı başına. Biraz daha yaşlılar «Acaba kaynamak mı geldi» diye birbirlerine soruyorlardı. Değil. «Nahiye Müdürlüğü değil.» Kim gelmiş olabiliydi? «Demirkıranlar» dediler. «İsmet Paşa Demirkıranı kurmuş.» Nutuklar atıldı. Sigara paketleri gösterildi. Ağladılar, ağlattılar ve geldikleri gibi büyük gürültüler çıkararak gittiler.

Birkaç gün sonra afişler geldi. Kocaman bir ef, altında «Yeter söz milletindir.» Şiirler, beyitler birbirini kovaladı. Hepimiz biraz ayet gibi bunları koyunlarımızda sakladık. Bir ümit dalgası sarmıştı hepimizi.

İşte DP'nin gelişi böyle olmuştu köye. Atılan nutukların arkasında, ki iyi günleri düşünür, küçük dünyamızda bizi bekleyen işlerin sorumluluğunu duyardık. Onların, otomobillerinin çıkamadığı yerlere bizler merkeplerle çıkardık, 1950 seçimleri böyle kazanıldı. Bayram yaptık. Günlere oynadık.

Sonra köy birden ikiye ayrıldı. Köydeki bakkallardan biri DP'yi tuttu, diğeri CHP'yi. Ardından bir kavga başladı. Yol kesmeler, adam dövmele, akrabalar birbirlerine düşman oldular. Kavgalar ayrıldı. Selâmlar kesildi. Odamu sana iki cephe. Köşe başlarını tutanların her işi görüldü, diğeri daha perişan duruma düştüler.

Bütün şiirler, beyitler ağıt oldu, kalkan eller şamar gibi suratımıza indi. Sigara paketlerini kaldıranlar milyoner oldular, her mahallede 15 milyon türedi, tabii bu milyonerler hiç köye gelmedi.

Artık küçük dünyamız büyümüşü. Üniversite sıralarına geldik. Olayların içine daha iyi imiştik

Huzursuzluğumuz bir o kadar daha büyümüşü. Ümidimizi CHP'ye bağladık, CHP'nin en ateşli kadrosu olduk. Köy kahvelerinde biz konuşuyor, meydanlarda polislerle biz köşe kapmaca oynuyorduk. İnönü'nün nutukları kuvvet kaynağımız oldu. Fakat bir yere gelip onlar da duruyordu. Gençlik en son şöyle düşündü: «Düşüdüğümüzü ancak ben yapabiliriz.» Tekrar başa döndü ta Atatürk'e.

İşte bundan sonra mücadele'nin şekli değişti. Artık dişe diş, tırnağa tırnak bir kavga başladı. Gerici hareketleri tel'in ettik diye karakollara götürüldük, Atatürk'ün nutukunu dağıttık diye emniyette günlerce dayak yedik. En son bardak taşıttık. Sokaklara döktük. Kan aktı. Gözlerimizin önünde arkaşağlarımız öldü. Göz pınarlarımızda kuruyan yaşlarla hastahanelere gönderdik.

27 Mayıs sabahı yeni bir ümit daha doğdu. Hepimiz sokaklara döktük. Bu başka bir döğüştü, 1950 seçimlerini kazandığımız gün gibi... Her şeyden önce gün bizimdi. Kanımız pahasına kazanmıştık bu günü. Akan kanlarımız üzerinde yükselmışti bu hürriyet ağacı. Onun kökünü biz sulamıştık. Kaybolan ümitlerimizi tekrar kazanmıştık böylece.

İşte gençlik 27 Mayıs devriminde üzerinde bunun için çok hassas. 27 Mayıs, Atatürk devrimlerinin tekrar galip gelmesi, 27 Mayıs insanca yaşamaya hak kazandığımız günlerin tekrar başlangıcı, 27 Mayıs «Geir kalımsız ülke» adı altında eski sömürücü devletlerin pazarlık konusu olmaktan tekrar kurtuluşumuz. Haysiyetimiz 27 Mayıs hayata yeniden bağlanma ümidimiz.

27 Mayıs bütün kurumlarına getirdi. Getirdi ama oralara kimler oturdu? Gidenlerin eşleri, kardeşleri. Bir kampanya aldı yürüdü. Neredeyse 27 Mayıs hazırladık diye Vatan haini olacağız. Parti mitinglerinde Emekle'nin şehit düğünde yerde yükselen hayrak direğine tükürdüler. Öte yandan yöneticiler gene kısıt politikası çekişme lerine daldılar. En çok güvencilerimiz bile devrimlerden rötüş yapmaya kalktı. Halk gene orada unutuldu. Benim köyüm gene karanlıklarına gömülmüş kara kara düşünüyör.

İşte bunun için bizler yitik kuşakız. Üstüste kaybettiğimiz ümitlerin yükünü altındayız.

şimdi geniş hizmetleri noksanız ve Batı medeniyeti ölçülerine, insanlık haysiyetli duygularına denk olarak vermek için gereken maddî gücü elde etme zarureti dolayısıyla. Devlete verim getiren yatırımları yapamayacağız. Günümüzde, Devleti, iktisadi plânlamaya daha fazla itmek; iktisadi ve sosyal hakları sağlayarak, iktisadi ve sosyal kalkınmayı daha geniş ölçüde gerçekleştirmeye daha fazla kabiliyetli kılmak gerekir. Bu ise, vergi, gelir dağıtım, sosyal güvenlikleri az-

tırma, yatırım çoğaltma konularında ciddi rasyonelasyonları gerektirir. Sosyal muhteva ya açılış böyle bir politikaya benimsemeye demektir.

Böyle bir politikayı benimseyip gerçekleştirebilmek için önce, yukarıda gösterildiği üzere demokratik nitelikteki sosyalist partilerin mevcudiyeti yoluyla, halk rızasını, bu yollarla kanallandırmayı başarmak aynı zamanda da, halk rızasını bu yolda faal kılabilmek için, bu partilerin iktidar sorumluluğuna katılmalarını mümkün kılmak lâzımdır.

"Türkiye, Avrupanın Maliye

boyunduruğu altındadır,

Doğuda ükselecek medeniyet

Türkiyede endüstrinin gelişmesi, gerek memleketin gerek halkın ilerideki gelişmeleri için esastır. Bu itiraz ve tereddüt kabul etmez bir gerçektir. Eski Türkiye günden güne geçmişe doğru yürüyerek kaybolmaktadır. Bundan dolayı memnuluk veya keder duyulabilir, fakat bu yoldan geri dönmek imkân dışındadır. Kırmızı Savası, eski temellere şiddetli bir darbe vurdu. O zamandanberi Avrupa medeniyeti, Osmanlı ülkelerine sokularak bütün politik ve dini engellere rağmen memlekette sosyal bir devrim vücade getirmektedir. Bunun sonucu olarak böyle bir durum ortaya çıktı ki, hatta bu gün, bu memlekette eskiliklerin savunulması ve korunması bile yeni vaatlarla muhtaçtır.

Artık yeni bir tarzda yaşamak gerekiyor. Fakat bunun için eski medeniyetin geriye kalan eserlerini manvetmek, Avrupanın vermekte olduğu şeylerin hepsini toptan kabul etmek gerekmez.

Biz bugün gayet büyük ve tarihi bir savaş karşısında bulunuyoruz. Batı ve doğu medeniyetleri birbirleriyle çarpışmaktadır. Avrupa medeniyeti daha pek gençtir. Eğer bu medeniyete belli bir renk veren vasıfların meydana gelmediği zaman hesap edilirse, Avrupa medeniyetinin geçirdiği yüzyılların sayısı Asya medeniyetinin yaşadığı bin yılların sayısından az çıkar. Doğu medeniyeti Avrupada daha çok araştırıldıktan, Avrupanın doğu felsefe, din ve edebiyatlarından bir çok fikirler aldığı, bu gün Avrupaca henüz tasarlanmakta olan şeylerin doğuda çoktanberi bilindiği gerçekleşmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki, Avrupa ile doğu arasındaki savaş, doğu medeniyetinin bütününü yıkılması ve onun yerine Avrupa medeniyetinin konulması ile de-

ğil, bu iki medeniyeti neserleri birleştirilerek yeni bir medeniyet vücade getirilmeye son bulacaktır. Bu gün bir Avrupalı, Asyalı bir adama pek yüksekte, gururla bakmakta olduğu gibi, bir doğulu da daima kendisinin, Avrupalı tarafından tahki edildiğini sanmaktadır. Bununla birlikte ben eminim ki, gelecekte henüz parlamakta olan ve hiçten koca bir insanlık medeniyeti vücade getirip de onu çok yüksek bir felsefe derecesine çıkaran doğu milletleri, batının gelişmiş kuvvetlerinden faydalanarak bütün dünya medeniyetine yeni ülküler, yeni renkler yeni kuvvetler katacaklardır. Doğuda ükselecek medeniyet, Avrupanın şimdiki medeniyetine elbette uygun düşecektir...

Ben de bu sözlerimin ileride bir tarihi gerçek olacağı düşüncesile öğreniyorum.

İki esirlik

Bu böyle olmakta birlikte, bu gün Avrupa, Asyayı esirliği altında tutmaktadır. Ben Avrupadan söz ettiğim zaman, resmi Avrupayı yani bugün Avrupada hüküm sürmekte bulunan hâkim sınıfları kastedmekteyim. Bizim burada bahsini edeceğimiz Avrupa, kendisi ile ilgisi bulunan memleketleri kendi sermayesi sayesinde esirliği altına alan «kapitalist» Avrupadır. Çünkü bu gün bütün Avrupada ve bu yük endüstriye sahip olan diğer memleketlerde «sermaye hakimliği» ile onun baskısı ve esirliği altında ezilmek te olan halklar arasında bir kavga vardır. Halkın çoğunluğu ile sermaye sahipleri, birbirlerinden farklı, menfaatleri birbirine ters iki ayrı sınıf teşkil ediyorlar. Büyük endüstri memleketlerinin iç çekişmeleri, Avrupa ile Asya arasında görülen çarpışmalar, yirminci yüzyıl tarihinin temel belirtileridir.

Ben bu makalemde Osmanlı devletine dahil olan sermayelerin memleketi ne suretle iktisadi esirlikleri al-

tına aldıklarını, muhterem «Türk Yurdu» sütunlarının müsaadesi ölçüsünde burada birbirinden ayrılacak iki göstermek isterim.

Şey vardır: Bunlardan biri, doğrudan doğruya Avrupalıların sermaye ve bilgi cihetinden üstünlükleri sonunda kendiliğinden meydana gelen iktisadi esirlik, diğeri de Avrupalı sermaye sahiplerinin Osmanlı devletini iktisadi esirlik altına sokmak hususundaki kasd ve emelleridir. Geçen makalelerimin birinde devlet borçlarının çoğaltması üzerine, büyük ölçüde faiz ödemesi lâzım geldiğinden, her yıl Osmanlı devletinden büyük sermayelerin Avrupa bankalarına akıp gitmekte olduğunu söylemiştim. Alınan borçlara faiz ödemek tabii gereklidir. Fakat ortada diğer bir gerçek daha vardır ki, o da borçlanmaların pek ağır şartlar altında yapılmış olmasıdır. Bu durum, Osmanlı devletinin bazı borçlara % 13 faiz ödemesini, en sonunda iflâsa sürüklenmesi sonucunu vermiştir. Bu devlet 1876 yılında, yani borçlarının ödenmesinden âciz kaldığı sırada böyle bir durumda bulunuyordu ki, kendi borçlanmalarının sermayeleri ve faizleri için yılda 14 milyon Osmanlı lirası ödemesi gerekiyordu. Halbuki devletin bütün geliri ancak 20 milyon Osmanlı lirası idi. Memleketin bu yolda yaşaması tabii imkânsız idi. Bu gerçe-

ği kabul etmek zorunda kalan Avrupa maliyecileri, Osmanlı devletini bu duruma getirdikten sonra kendisine kazandırdığı güya uygun ve anlayışlı davranması yolunu tuttu...

Devlet içinde devlet

Avrupanın bu yolda davranması gerekli idi. Yoksa ellerine hiç birşey geçmiyecekti. Bu konuda daha fazla bilgi vermeyeceğim. 1881 yılında yazılan kesin tasfiye muhasebesi aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır:

Parvus Kimdir?

Yazılarında «Parvus» takma adını kullanan Alexander Helphan, Batıda tanınmış bir sosyalisttir. Rus yadaki 1905 devrim hareketinde rol alanlardan biri olduğu için Çarlık idaresi tarafından Siberya'ya sürülmüş, oradan kurtularak Türkiye'ye sığınmıştır. Buradaki Türk aydınlarının dünyaya ve kendi memleketlerinin ekonomik durumundan ne kadar habersiz olduklarını, sürgünde iken gördüğü Orta Asya üzerinde ne kadar ham hayaller beslediklerini öğrendiği zaman çağırışını tasavvur etmek o kadar güç değil. Kapitalizm ile emperyalizm arasındaki bağlantılar üzerinde, çağın göre yeni olan düşüncelere dayanarak Türkiye'deki durumun açıklamasını yaptı. Onlara Namık Kemal'denberi bilinmesi gerektiği halde unutulmuş olan şu acı ve kesin haberi verdi: Türkiye, Avrupa emperyalizminin avuçlarına çoktan girmişti. O günün Türk aydınlarına sosyalizmden sıkı emniyet bile lazım görmedi. Onları sadece bir «Millî Kurtuluş Hareketi» ne yönelmek, o günlerin şartları altında gerekli ve yeterli idi. Kişilik potansiyeli de ha çoğunu kavrayacak durumda da değildi. Onlara sadece memleketlerinin ekonomik durumu, karşılaştıkları en acele meseleler için olumlu çözüm yolları gösterdi. Yaptığı hesaplarla gösterdi ki, borçlar hikâyesi ve yabancı yatırımlar işi tarihte eş görülmedik bir mali dolandırıcılık ve ekonomik soygunculuktu. Üstelik Türk aydınları ve halkı bunun farkında bile değildi. Türk köylüsü ve esnafının neden sefalet içinde olduğunu, neden hep böyle kalmakta devam edeceğini, genel borçlar rejimini durdukça, kalkınması için süreklilik olarak hep dış yardıma bel bağlama politikasına devam edildikçe, ya

bancık sermayenin işine yarıyan liberalizm yolunda gidildikçe, Türkiye'nin kalkınmasına imkân olmadığını rakamlarla gösterdi. O bu uyarılarını Balkan Savaşı (1912) sırasında yapıyordu. Bu savaşın sonra da Türkiye'nin soyulmasına devam edileceğini anlattı. Bir yandan Türkiye'nin başına dış savaşlar açılırken, bu savaşlar desteklenirken, bir yandan da şartlar ne olur sa olsun Türkiye soyulacaktı. Zira bu ülkeye Avrupa maliyecileri hükmetmekte idi. Mesele bütün yenilgilerimizin batı eliyle nasıl hazırlandığını göstermekte idi.

O sıralarda Türkçülerin içinde ekonomi meselelerine en yakın durumda olan Yusuf Akçora, Türk iktisatçıları halk ve köylünün meseleleri üzerine de yazı yazmaya çağırıyor. Çünkü Türkçüler arasında iktisatla ilgilenen bir kaç kişi, bütün bilgilerini, batının sömürücü ekonomi uygarlığının kitaplarından aktarmışlar, bunlarda da bizim gibi milletlerin kurtuluş ve uyanmalarına yarımacak hiçbirşeye rastlamamışlardı! İşte o sırada Y. Akçora o zaman Türkiye'de bulunan yabancı bir sosyalistin yazılarını «Türk Yurdu» dergisinde yayınlamayı faydalı bulmuştu.

Parvus, o sıralarda «Tanin» gibi gazetelerde de bu konuda makaleler yayınlamıştı. Türkiye'nin iktisadi durumunu inceleyen bu öncü araştırmalar bir kitap dolduracak ölçü ve niteliktedir.

Bu makalelerden ilki 7 Haziran 1912 tarihinde çıkmıştı, ikincisi ise 22 Haziran 1912 de yayınlandı.

Biz burada makalelerin ikinci günümüzün meseleleriyle yakından ilgili olmaları dolayısıyla yayınıyoruz. İkinci makale gelecek sayıda yayınlansacaktır.

"Türk Yurdu,, neden Parvus'e başvurdu?

Türk Yurdu «Dergisi ünlü Sosyalist Parvus'un ilk yazısını 1327/1912 yılı birinci cilt 15. sayısında yayınlamış. «Köylüler ve Devlet» adını taşıyan makaleyi takdim eden bir giriş bu makalenin baş tarafına, dergi «dına eklenmiştir. Bu girişte «... bir millet, memleketine sade askerlikle, memuriyetle sahip olamaz. Bir de temellük-i iktisadi vardır... Unutmuyalım ki, bugün bir ülkenin iktisadi istilası ile askeri istilası arasında fark maddeten pek çok değildir!».

denilmekte, derginin, Türklerin iktisadi durumlarını görüp gösterip, ona çareler aramak, en çok önem verdikleri konulardan biri olduğu belirtilmektedir. «Türk Yurdu», memleketin tanınmış iktisatçılarına başvurduğu halde vaaften başka birşey alamamış, o sırada İstanbul'da bulunan Parvus Efendiyle anlaşmak zorunda kalmıştır. Troçki üzerinde büyük etkileri olan, Rus ihtilâlinde önceki bir çok hareketlerde rolü bulunan Parvus Efendi'yi belki hâlâ hatırlayan, Türkiye'de ne münâsebetle bulunduğunu yakından bilen eski iktisatçılar olacaktır. O sıralarda «Tanin» ve «Jeune Turc» gazetelerinde çıkan makaleleri, onun ekonomi ve tarihi yorumlama üzerindeki bilgilerini iyice belli ettiğinden, bizim iktisatçılarımızın bilgilerinin de Türkiye'nin meselelerini araştırmada bir işe yarayacağı da belli olduğundan, Parvus Efendi, bir süre için «Türk Yurdu» yazı listesine katıldı. O sıralarda derginin başında bulunan Yusuf Akçora Bey, Parvus'un kişiliğini yakından biliyor olmalı ki, takdimin sonuna şu notu eklemek lüzumunu da duymuş:

«... Vakıf Parvus Efendi'nin iktisadi ve içtimai mesleklerinin bazı mühim noktalarına «Türk yurdu» iştirak edemese de, halkı sevmek, elden geldiği kadar fakir halka yardım etmek gibi en mühim bir esasta kendisiyle iltilâfımız yoktur.»

Aslen Almanyada yerleşmiş, büyük mali gruplarla da ilgisi olan, Almanyanın ün kazanmış bir kaç sosyalist yayın organını kurmuş bulunan bu adam, Troçki ile hoşuşup Berline dönmüş, Spartaküs ayaklanmaları sırasında ortadan kaybolmuştur.

Hen İstanbul Erkek Lisesi olan meşhur Düyünu Umumiye binası

Osmanlı devletinin 1881 yılı muharrem ayında çıkan fermana, yani iflasına kadar olan borçları: 237.138.819 ve yıllık faizleri 14.992.377 Osmanlı lirası idi. Tasfiye işleminden sonraya kalan ise 141.505.309 Osmanlı lirası ve bunun yıllık faizleri de 2.991.344 Osmanlı lirasıydı.

Bu suretle borçlardan 95 milyon lira sermayeden, yılda faiz olarak yapılan ödemelerden de 12 milyon lira indirim yapılmıştır ki, aradaki müthiş farka bakılacak olursa Avrupa maliyecilerin muhtekirlikte ne derece ileri gitmiş oldukları derhâl anlaşılır. Evet dediğim gibi bazı borçlara yıllık yüzde 13 faiz ödemek gerekmişti. Bu borçlanmaların büyük kısmı Kırım Savaşından sonra, yani 1859 yılı sonu ile 1860 yılının başında yapılmıştır. 1876 yılı, Osmanlı devleti borçlarının ödenmesinden âciz kaldığı zaman alacaklılarına, borçlarının büyük kısmını, yani borç senedlerinde yazılı fakat gerçekte kendi ellerine tamamen geçmiş sermayeleri faizlerle birlikte ödemiş bulunuyordu. Bununla birlikte yukarıda gördüğümüz gibi alacaklılar, Osmanlı devletinden daha 141.500.000 lira istemekte idiler. Ve Türkiyenin bu miktar için de faiz vermesi gerekiyordu.

Aynı zamanda Osmanlı devletinin alacaklıları, Muharrem Fermanı ile (1881), devlet gelirlerinin bir kısmını kendi hüküm ve idareleri altına aldılar. O zaman «Osmanlı Borçları» idaresi adıyla devlet içinde devlet sayılabilecek milletlerarası bir kurum kuruldu. O zamandanberi bu idare Avrupanın elinde Osmanlı devletini yalnız mali esirlik altında bulundurmak için değil, hatta siyasî esirlik altında tutmak için sağlam bir alettir. Osmanlı devletinin gelişmesi için demiryollarına olan ihtiyaç Kırım savaşında, daha çok Osmanlı—Rus savaşından sonra herkes tarafından anlaşılıyordu. Fakat memleketin en önemli gelir kaynakları «Osmanlı Borçları» idaresinde bulunmasından ve Muharrem Fermanı gereğince bu gelirlerin hepsi de borçların sermaye ve faizlerini ödemeye ayrılmış olmasından dolayı yapılacak demiryolları için garanti olmak üzere elde birşey bulunmuyordu. Garanti olmadan da demiryolları yapılamıyordu. İşler 1903 yılına kadar bu yolda gitmişti. Bu süre içinde Osmanlı devleti her bakımdan zayıfladığı halde ancak «Osmanlı Borçları» idaresinin gelirleri daima artmakta idi!

Anadolu—Bağdad demiryolu yapımında ilgili bulunan Almanya'nın 1903 yılında yaptığı müdahale sayesinde «Borçların Birleştirilmesi» adıyla düzelt-

meler yapılmıştır. Her ne kadar bu düzeltmeler sonunda borçların miktarı azalmış ise de, devletin yıllık ödemeleri hiç değişmemiştir. Çünkü borçların miktarları indirilirken faizleri artırılmıştı. Bu düzeltmelerden Osmanlı devleti için elde olunan bir fayda varsa, o da «Osmanlı Borçları» gelirlerinden 2.157.375.000 Osmanlı lirasını aşan miktarın yüzde 75'inin artık kendisine verilmesidir.

Muharrem Fermanı gereğince Osmanlı devleti yeni bir borçlanmaya gireceği zaman, Avrupa maliyecileri kendisinden şu şartları isteyebileceklerdir: 1) Borçlanma karşılığı devlet gelirleri karşılıklı olarak gösterilecek, 2) Garanti olarak gösterilen gelir kaynakları «Osmanlı Borçları» idaresine yatırılacaktır. Bu suretle «Osmanlı Borçları» idaresinin çalışma alanı gittikçe genişlemiştir:

1882—1883 yıllarında «Osmanlı Borçları»nın gayri safi geliri, 2.239.736.000 Osmanlı lirası olduğu halde, 1909 ve 1910 yıllarının gayri safi geliri şöyledir:

Muharrem Fermanı gereğince gayri safi gelir 4.543.838.000 Osmanlı lirası; yeni gelirler 2.765.419.000 Osmanlı lirası.

Borçlandırma politikası

Velhasıl «Osmanlı Borçları» gelirleri kuruluşundanberi üç mislinden çok artmıştır. Bugün bütün devlet gelirlerinin 1/4 ü bu idarenin eli altındadır. Bu idare o kadar büyük bir kurum haline almıştır ki, kendisinin yıllık masrafları 700.000 Osmanlı lirasını aşmaktadır. Bu gün bu idarede 4000 kadar memur çalışmaktadır. «Osmanlı Borçları» idaresi hesabına yaşamakta olan bu adamlar, bu kurumun menfaatlerini gözetmeğe mecburdurlar.

Bu suretle Avrupa sermayesi, elini Türkiyenin ta içine kadar uzatarak kalbini pençesinin içine almıştır. Osmanlı devleti ilerlemek teşebbüsleri hepsinde bu pençenin baskısını duyar.

Ben bu gerçeği ileride olaylar ile ispatlayacağım. Bugün Osmanlı devletinin alacaklıları kendisinden % 4 fa-

izalıyorlar. Bu ödemeler güvenlik altına alınmış olduğundan, bu gün olduğu gibi ileride de düzenli olarak işleyeceğinde şüphe yoktur. Bununla birlikte her yıl sermayenin bir kısmı da ödenmektedir. Sermaye ödemeleri «âlelade» ve «fevkalâde» olarak iyi yol dan yapılmaktadır. Şimdiye kadar her ikisi de düzenini asla bozmamıştır. Bunun sebebi ise «Osmanlı Borçları» idaresi gelirlerinin, sermayenin «âlelade» ödenmesi ile faizlerin ödenmesi için gereken miktardan fazla olmasıdır. İngiliz alacaklılar vekili Sir Adam Block'un verdiği bilgiye göre, «Osmanlı Borçları»nın son iki yıldaki sermaye ödemeleri aşağıdaki cetveilde gösterilmiştir:

Görülüyor ki, son iki yıl içinde yalnız fevkalâde olarak ödenen borç miktarı 800 bin Osmanlı lirasına ulaşmaktadır. Osmanlı devletinin bu iki yıl içinde borçlara karşı verdiği paraların genel toplamı bir buçuk milyon liraya yakındır.

Bu rakamlara bakılınca Osmanlı devletinin paraya muhtaç olduğu hiç akla gelmez mi? Bu devletin bu ölçüde para ödemediğine göre kendisinin büyük ölçüde paraya malik olması gerekir. Gerçekte ise durum bütünü baska türlü görünüyor: Osmanlı devleti müzmin bütçe açığını kapatmak için durmadan borçlanmak zorunda kalıyor. Çünkü eski borçların normal ödenmesinden başka bir de fevkalâde ödenmesi, «Osmanlı Borçları»na karşılık tutulan gelirlerin, diğer masraflara harcanmaması, zaten son derece büyük olan bütçe açığını bir kat daha kabartıyor. Bu suretle eski borçları fazla faizle ödemek için yeni yeni borçlar yapmak zorunlu ortaya çıkıyor. Ellerin de Osmanlı Borçlanmalarına ait tahvil bulunanlar, yani asıl borç sahiplerinin bu borçların ödenmesinde menfaatleri yoktur. Asıl menfaatli, bu tahvilleri alıp satan ve alıp sattıkça belirli bir kâr elde eden bankalar ile yeni borçlanmalar yapıldıkça Osmanlı devleti üzerindeki mali ve siyasî nüfuzlarını arttıran büyük yabancı bankalarıdır.

1903 ve 1904 yıllarından yani borç-

Yıl	Adi ödeme	Fevkalâde ödeme	Toplam
1327	229.002.000	390.918.000	689.920.000
1328	279.004.000	394.020.000	673.024.000
Genel toplam	578.006.000	784.938.000	1.362.944.000

ların birleştirilmesi işlemi yapıldığındanberi, Osmanlı devleti tarafından ödenen borçların miktarı 3.769.990.000 liraya ulaşmıştır. O halde bu süre içinde yeniden borç alınan paraların 37 milyon lirası eski borçların ödenmesine sarfedilmiştir. Yeni borçlanmalar eskisinden daha ağır şartlarla yapılmıştır. Bundan dolayı eski borçların yeni borca çevrilmesinden meydana gelen başlıca sonuç, bu gün Osmanlı devletinin eskiye nisbetle daha çok faiz ödemesidir. Daha önemli olanı şudur ki, yapılan her yeni borçlanma yeni garantilere bağlanıyor, sonunda Osmanlı devleti «Osmanlı Borçları» idaresinin borç ödemeleri sayesinde kendisini kurtaracağı yerde, aksine Avrupa maliyecilerinin daha çok nüfuz ve esirliği altına düşmektedir.

Borçların birleştirildiği sırada her yıl «Osmanlı Borçları»ndan yüzde 0.45'inin ödenmesi şart koşulmuştur. Ödemelerin bundan çoğu, devlet malıyesinde hususî bir yıllık hissedilmiş zaman mümkün olabilecek fevkalâde birşey sayılmıştı. Yılda % 4 faizle birlikte düzenli olarak sermayenin yüzde 0.45'inin ödenmesi borsa için yeter derece sağlam bir temel sayılmıştı.

Halbuki Sir Adam Block'un verdiği hesaba göre 1328 yılında borçların yüzde 1.6855'i, 1327 yılında ise yüzde 1.7574ü ödenmiştir. Bu gün, borçların birleştirildiği zaman ödeme için tahmin edildiğinden dört misli para sarfediliyor demektir.

Eğer Avrupa maliyecileri borçların yalnız normal taksitleri ile yetinip fevkalâde ödemesinden vaz geçmiş olsaydılar, geçen yıl devlet hazinesinde 390.981 lira kadar bir fazlalık bulunacak idi. Ve eğer bu paralar, yeni borçların faizlerini ödemek uğrunda harcanmış olsalar, yüzde 4 faizli dokuz milyon liralık bir borçlanmanın faizleri bu suretle tamamen ödenmiş olacak idi. Bu ise Osmanlı devletinin kendi bütçesine yeni bir yük yükletmekten dokuz milyon liralık bir borse alabilmesi demektir.

Abdülhamit II.

Zaten Avrupa maliyecilerinin hiç olmazsa borçların fevkalâde ödenmesinden vaz geçmeyişi bu imkânları önlemek istemelerindedir. Avrupa maliyecilerinin asıl maksatı ve emelleri, Osmanlı devletinin daima mali baskı altında bulunarak, Avrupada yeni garantiler ile, daha ağır şartlar altında yeni borçlanmalar yapmalarındır.

Ben bu satırları yazarken, Avrupa maliyecileri, kısa vadeli bir borç vererek, Osmanlı devletini kendilerine daha çok mahkûm etmek için uğraşmaktalardır. Gerek bundan ve gerekse devleti mali esirlik altında bulundurmak üzere kullanılan diğer vantallardan gelecek makalemizde bahsedeceğiz.

725 MİLYON LİRA NASIL YENİR?

İlhami Soysal

Milletin
malı
deniz...

ANKARADA, Ulus meydanında Başbakan İsmet İnönü'nün arsalarının karşısında yükselen iki gök tırmanayan bina yerleşmiş dev bir müesseseye var. Türkiye'ye yayılmış 13 bin kişilik kadrosu, 30 milyonu cari harcamalar, olmak üzere 725 milyon liraya ulaşan bütçesi ile bu dev müessese, Türkiye'nin en yeni ve modern büyük yatırım kuruluşlarından biri olarak takdir ediliyor.

Teknik bir kuruluş bu. Adı Devlet Su İşleri. Kısaca, (DSİ) olarak anılıyor. Beş Yıllık Kalkınma Planımızda, 1963 Kalkınma Planında da adı sık sık ediliyor. Dolayısıyla bu dairenin, yapacağı yatırımlarla memleket kalkınmasında büyük roller oynayacağı düşünülüyor.

DSİ, 6200 sayılı teşkilat kanunu ile ortaya çıkmış. Memleketin tabii kaynaklarından su kaynaklarının geliştirilmesi ve isletilmesi için kurulmuş. 7478 sayılı kanunla, köy içme suları hakkındaki kanunla, nüfuzu 3000 den az olan köy ve kasabaların içme sularını ve 178 sayılı kanunla askerî garnizonların kullanma sularını temin işi de bu kuruluşa verilmiştir.

Milyonları öğüten bu kuruluş ne yapar? Milyonları öğretir. Fakat milyonların gerektirdiği ölçüde yatırım yapamaz.

Yutturmaca rakamlar

Bugün aşağı yukarı bütün gazeteleri yatırım bütçesi için gösterilerek, «İşte DSİ yüz milyonlarca liralık yatırım yapıyor» diye sunulmak istenen bu dev kuruluşun daha önceki bütçe tatbikatını şöyle bir gözden geçirelim. plâna umut bağlamış insanların bile nasıl aldatılmak istediklerini gözler önüne sermektedir.

1963 bütçesi 725 milyona ulaşan DSİ'nin 1963 yılı yatırım bütçesinin fassallarının karşısına yazılan tabirler ve miktarlardan kesin olarak bir sonuca varmak mümkün olmamakla beraber, geçmiş yılların bütçe tatbikatını tetkik ile bu bütçenin ne oranda yatırımlara yardımcı olacağını bulmak mümkündür. Bu inceleme yapılırken hiç unutulmayacak hususlardan biri de, yatırım olarak gösterilen miktarların içinde, işi yapan müteahhide yapılan yatırımların, yani kârların da dahil olduğudur.

Birçok hallerde, kullanılacağı malın dahi DSİ den emanet alınmış müteahhidin hakiki kâr nisbetini tesbit hiç bir şekilde mümkün olmadığına göre, 725 milyonluk bütçenin ne kadarıyla fiziki yatırım yapıldığı kesin şekilde belli olmayacaktır ama, aşağı yukarı yaklaşık bir tahmin yapmak mümkündür.

1961 mali yılının bütçe harcamaları tetkik edilirse sarf kalemlerinin şöyle dağıldığı görülmektedir:

	Türk Lirası	Yüzde
Etüt, avan - proje ve araştırma işleri	11.904.915	2,19
İhale işlerinde müteahhide ödenen Emanet olarak idarenin yaptığı işler	156.792.907	28,88
Tesislerin bakımı	19.969.687	3,68
Yeraltı suyu etüt masrafları	30.761.653	5,67
Makina parkı takviye ve idaresi	17.119.958	3,15
İstimalât bedelleri	32.297.778	7,05
Akaryakıt	44.863.809	8,26
Personel masrafları	22.924.556	4,22
Umumi masraflar	82.643.168	15,22
İç bono karşılığı	22.742.647	4,19
Dış bono karşılığı	30.002.922	5,55
Ankara kanalizasyonu	1.809.000	0,33
Köy içme suları için vilâyetlere yardım	60.000	0,01
Tahvil ve kredi karşılıkları	23.969.408	4,42
Ulanılmayan ödenek	19.864.308	3,66
Adl bütçeye yapılan münakale	18.352.053	3,38
Yatırım bütçesi!	706.231	0,14
	542.865.000	100,—

Bütün bu rakamlardan çıkan sonuç şu: Köy içme suları için vilâyetlere yapılan yardım da dahil, müteahhide ödenen para ile emanet usulü de dahil yapılan işler için, Yatırım bütçesi adlı cefakâr bütçenin sadece yüzde 36,98'ini fiziki yatırım olarak kabul edilebilir. Kaldı ki, bu yatırım rakamları bile, gerçeği tam yansıtmamaktadır. Zira hiç unutulmamak gerekir ki bu paraların da en azından yüzde yirmisini müteahhidler kendi kalkınmalarına harcamışlar yani kâr etmişlerdir.

Bütçenin geri kalan kısmına gelince, yani yüzde ellisinden çok daha yukarıdaki bu para sözü edilen fiziki yatırımın gerçekleştirilebilmesi için DSİ tarafından yapılan masraflara gitmektedir. Bu arada gözden kaçırılmaması gereken noktalardan biri de, DSİ tarafından yapılan emanet işlerin bütçeye göre hemen hemen hiç mesabesinde olmasına karşılık, idarenin akaryakıt masrafı olarak bir yılda 23 milyon lira, makina parkının takviyesi ve idaresi için de 38 milyon lira harcamak zorunda kalmıştır! Yani idare bizzat yatırım pek yapmadığı halde, muazzam bir makina masrafı yüklenmektedir. Bu makinalar müteahhidlere ödünç verilmiştir.

Şimdi bütün bunları gördükten sonra, sıra mukadder soruya gelmektedir: Bir yatırım müessesesi olarak memleket ekonomisine bütçesinin ancak ve ancak üçte biri kadar bir kısmını katabilen bu teşkilâtın produktivitesinin düşüklüğü nedenleri gelmektedir? Gerçi, yatırım kavramı fiziki yatırımdan ibaret değildir. Fiziki yatırımları yapmak için entelektüel yatırımlara da ihtiyaç vardır. Fakat DSİ de bu miktar son derece aşırdır.

Acıklı bir takım rakamlar daha

Devlet Su İşleri, kanunların kendisine yüklediği hizmetleri ifa için faaliyetini üç esas grupta toplar!

- 1 - Kaynakların etüdü projelendirilmesi
- 2 - Projelerin realize edilmesi (İnşaatın kontrolü)
- 3 - Realize edilmiş projelerin işletilmesi.

DSİ Teşkilâtı, merkez ve taşra teşkilâtı olarak reisliklere ve bölge müdürlüklerine ayrılmıştır. Gerek merkez, gerek bölge teşkilâtındaki personel durumuna şöyle bir göz gezdirmek, randaman düşüklüğünün nedenlerini oldukça açık olarak ortaya koyar.

DSİ de bugün 13 bin kişi çalışmaktadır. Yani, bir memur ve

teknisyen ordusu. Ancak, kesin rakamlarla konuşabilmek için bir gene 1962 başındaki resmi kayıtlara bir göz atalım. Mart 1962 de DSİ de çalışan personelin sayısı 10834 dır. Bunun taşrada 13 bölge Müdürlüğünde çalışan kısmı 8546, merkezdeki ise 2288 kişidir.

Bu personelin çalışma ve meslek durumuna göre dağılışı ise şöyledir:

Yüzde 11,5 Teknik personel, Yüzde 8 Hidrolog, teknik ressam, tapograf, idare amiri, hukukçu, sağlık ve muhabere memuru. Yüzde 34 makinacılar, ustalar, çarvaklar, Yüzde 11,5 Mutemet, vektörler, çeşitli hizmetliler, arşiv ve evrak memurları, yüzde 18 foto grafçılar, tektiriciler, matbaacılar, laze ve inşaat işletme personeli, yüzde 15 teknisyenler, atölye ve ambar işçileri, daire personeli.

Bütün bu personelin içinde teşkilâtın beyul gibi çalışacak olan teknik personelin meslek gruplarına ayrılışı ise şöyledir:

341 inşaat yüksek mühendisi ve mühendis, 99 makina yüksek mühendisi ve mühendis, 19 elektrik yüksek mühendisi ve mühendis, 26 Harita mühendisi, 191 Ziraat yüksek mühendisi, 41 Orman yüksek mühendisi, 91 diğer mühendisler. 344 fen memurları, Tapu ve kadastro memurları v.s.

İşte bütün anormallik burada başlamaktadır. DSİ nin başlıca görevlerinden olan etüt ve proje inşaat ve işletme işlerini ifa eden 873 kişilik bir kadroya on bin kişilik bir yardımcı kadrosu verilmesi, dünyanın başkaca hiç bir yerinde görülmez. Üstelik bu teknik personel işbaşında bittiri çalışsa ve gerçekten teknik bilgilerinden istifade edilse, bu da bir şeydir. Ama gelin görelim ki, teknik personelin de büyük bir kısmı, Genel Müdürlükte kırtasi işlerin arasına gömülmüştür.

Bina yeni yapılmış, teknik personel kadrosu çok zayıf bazı bölgelerde bile yer ve bina sıkıntısı çekildiği yolunda yapılmış çikâyetler ise DSİ de sık sık duyulur.

DSİ müteahhidlere kira ile verilen ve bir miktarı da idarenin emanet yapacağı işlerde kullanılan yüz milyonlarca liralık makina parkına sahiptir. Bunların devamlı olarak bakımı, yenilenmesi ve idamesi için yapılan masraflar ise, hemen her bütçede milyonların üstünde rakamlar olarak yer alır. Üstelik buralarda çalışan personel de DSİ personelinin yüzde ellisini bulmaktadır! DSİ işleri bittiri yapsa, mesele yoktur. Ama müteahhidin işlerinin yitirilmesi için DSİ nin böylesine ağır

ve külfetli bir yükün altına sokulması ise akıl alacak iş değildir.

Çare yok mu?

Yatırım diye Peşkeş çekilen 725 milyon liranın mânâsız bir şekilde çarçur edilmesini önleyecek çare yok mu? Bu gerçekten büyük hizmetler görebilecek olan dev müesseseyi çok daha prodüktif duruma getirmek için ne yapılmalı?

Teknik açıdan mesele kolaydır. Bunun için teşkilâtın bugünkü anormal ve fonksiyonu ile ilgili kalmamış olan ünitelerinin tasfiyesi, geri kalanların da etüt, plân ve proje, inşaat ve işletme grupları şeklinde toplanması gerekmektedir.

Sonra, teknik personeli âdil duruma getiren idari kadro asgarîye indirilmeli, inşaat grubu daima hizmet şekline çıkarılmalı hareketli ve geçici hizmet şekline sokulmalıdır. Bu kadro, bugünkü teknik personel statüsünün de dışına çıkarılmalıdır. Etüt hizmetlerine gelince; bunların da Ankarada toplanmasının mutlak surette önüne geçilmelidir. Bunlar işletme hizmetlerinin çekirdeğini teşkil etmek üzere yurda dağıtılmalıdır. Nihayet, projelerin idare elindeki personel ve makina imkânlarının islahı ile inşaat grubuna dahil edilmek suretiyle ve devlet eliyle realize edilmesi yoluna gidilmelidir.

Bütün bunlar, «kalkınma masalının gerçekleştirilebilmesi için ilk plânda ele alınması gereken hususardır. Her ne kadar iç ve dış tazyikler ve tavsiyeler inşaatın illâ da müteahhidlere yaptırılması yolundaysa da, Yatırım bütçesinin bugünkü haliyle sadece müteahhidlere yaradığı da bir gerçektir. Müteahhidler esasen de, idarenin onların işini kontrol için kullandıkları elemanlardan daha fazla teknik eleman kullanmamaktadırlar! Bu, spesifik bir

işin başında bir kontrol mühendisi bulunmaması ile mukayese edilmemelidir! Bu, sonuca varmak için, idarenin ve müteahhidlerin idarenin işlerinde kullandıkları personelin mukayesesine şöyle bir bakmak yeter de artar bile.

Gene şu da hatırdan uzak tutulmamalıdır ki, inşaat grubunda kullanılacak personel için mevcut statünün dışına çıkılması halinde müteahhidin organizatör olarak bütün işini yaptırdığı teknik elemanı idare de kullanabilir. Böylece belki de bugün müteahhide bırakılan kâr nisbeti kadar bir maliyet artışı ile idarenin yapacağı işlerin programları göre tahakkuk ve hattâ yatırım vür'atının daha ekonomik bir şekilde artırılması da mümkün olacaktır.

Ama bütün bunları gerçekleştirebilmek mümkün olacak mıdır. Hiç sanılmıyorsa. Kâğıt üzerinde, «bu yıl da yedi yüz milyon liralık yatırım yapıyoruz» diye övünmek, iş yaptıktan, memleket menfaatlerini düşünmekten çok kolaydır. Zaten bu işleri kim yapacak. Genel Müdür mü? Tam yatırımların başladığı ve hararetlenmiş bir sırada Müteahhidlerle orijinalite on günlük bir konferans vesile ederek bir ay Japonya'ya gidip bir Genel Müdür, nasıl etsin de bu işlerle uğraşsın. Yardımcıları mı? İyl ama onların da bir gene aynı günlerde üç aylığına Paris'e uçtu. Orada tetkik ve temaslarda bulunacak.

Bütün bunları bildikten sonra, geride vatandaşa yapılacak bir tek iş kalıyor. Beş yıllık Kalkınma Planının en büyük ünitelerinden biri olan Devlet Su İşleri camiasında yapılan yatırımların gerçek yüzü bu olduğuna göre, diğer yerlerde de durum demek ki bundan farklı değil deyip kalkınma planını bir plân gibi değil bir masal gibi karşılamak. Üst tarafı lafı güzaf...

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI A.Ş.
SERMAYESİ 20.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Şubeleri:

İZMİR BEYOĞLU ADANA GALATA KADIKÖY OSMANBEY ANKARA BEYAZIT EDİRNE	SAMSUN HASKÖY ÇAPA KONYA YENİŞEHİR İSKENDERUN BURSA MERSİN BAKIRKÖY
---	---

ANAFARTALAR

*Her türlü bankaçılık muameleleri
Zengin iktisadiyatı
küçük cari hesaplar*

BİR GÖRÜŞ

TÜRK MÜHENDİSLERİ
ÇELİKBAŞ'A
KARŞI

T.M.M.O.B. Maden, Makine, Elektrik ve Kimya Mühendisleri Odalarına mensup bir yüksek mühendis topluluğundan, Çelikbaş idaresindeki Sanayi Bakanlığını şiddetle tenkit eden bir yazı aldık. Mühendisler, yanlış politikası yüzünden Çelikbaş'ın devlet sanayisini felece uğrattığını ileri sürüyorlar. İddia önemlidir ve tartışılmaya layıktır. Yazıyı bu düşünceyle yayınlıyoruz:

«Sanayiden anlamam!»

Fethi Çelikbaş tavırlarıyla, çabıkan, otoriter, gayretli bir idare amiri itibarıyla, meye gayret eder. Ama, başka işler için kâfi görülebilecek bu meziyetler, teknik alanda süzülme kalkınmaya karar vermiş olan Türkiye'nin bir Sanayi Bakanı için aranılabilecek şartların aşarısı bile olmaya yetmez.

Bu yazımızı ile, son iki sene zarfında, Sanayi Bakanlığının ne hale düşmüş olduğunu ve işlerin niçin yürümediğini, hele 5 yıllık Kalkınma Planının niçin yürüyeceğini izaha çalışacağız. Türkiye'de özel bir kanunla kurulmuş Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliğine kayıtlı 10 bin mühendis varken, içinde bulunduğumuz şu ihtisas çağında, Sanayi Bakanının, Müsteşarın, Müsteşar muavininin Sanayi Dairesi Reisinin, diğer reislerin, müdürlerin, uzmanların artık birer mühendis olmaları, bir sanayi kolunda ihtisas sağlamları gerekirken bu Bakanlığa mühendis olmayanlar dolmuşlar, kadrolara mühendis sokmamışlar, mevcudu da tardı etmişlerdir. Bu Bakanlıkta, Türkiye'de 5 yıllık Kalkınma Planı devresinde, 60 milyar Türk Lirasını denize atmak demek olacaktır. Sanayi Bakanlığı, Çelikbaşın yaptığı gibi, ağır kalabalığı ile idare ediliyormuş gibi gösterilecek bir Bakanlık değildir.

Bütçe komisyonu konuşmalarında, Sanayi Bakanlığı bütçesinin her iki Meclisteki müzakerelerinde Çelikbaş hepimiz dinler işizdir. Bakanlığının konularına tamamen hâkim olan Bülent Ersoy'den sonra, ortaya çıkma sırasının kendisine gelmiş olması, Çelikbaş için ciddi talihsizlik olmuştur. Muhtelif partilere mensup Senatör ve Milletvekillerinin sormuş oldukları hayati önemdeki sorulara Çelikbaşın vermiş olduğu cevaplar, bir Sanayi Bakanı için gülünç denilecek kadar hafif kaçmıştı. (... Eeee, arkadaşlar, bu işler o kadar basit değil, etüd ister, zaman ister, takdir buyurursunuz şüphesiz, imkânları bir araya toplamaya çalışıyoruz, huzuruza getireceğiz...) kabilinden tekerleme ve oyalamalarla kendisine o vartayı atlatacak kadar zaman kazanmaya çalışmıştır.

Çelikbaş, Sanayi Bakanlığı için de, Genel Müdürlerle toplantılarda, bir çok kere:

«Ben iktisatçıyım, endüstriden de anlamam» itirafında bulunmuştur.

Sanayiden anlamayan bir adamın iktisat bilgilerinin, bilhassa Sanayi Bakanlığında, ne işe yarayacağı ayrıca üzerinde düşünmeye değer bir konu olmaya devam ede dursun, biz mühendisler olarak ettiğimiz nokta, T.B.M.M. de mevcut 4-5 partinin içinde bu işle ilgili olacak bir Sanayi Bakanının nasıl olup da bulunup çıkarılmamış olduğudur.

Avrupa ve Amerika sanayicilerinin, sermayedarlarının önüne Çelikbaş gibi amatörleri çıkarırsanız, onun konuya yabancılığını beş dakikada anlarlar. Bu durum itimat uyandırmaz. (Ne imal edeceksin, kaç satacağın, tanesinde ne kazanacağını, benim param bana nasıl ödeyeceğini) diye soran ecnebiye, onun meslek diline kolayca cevap vermesi gerekir.

Sanayinin yabancı olan Bakanın memleketi kaç yönde zarar vermekte olduğunu aşağıda anlatacağız.

Çelikbaş mühendislerle ve mühendis Genel Müdürlerle hiç bir vakit anlaşamamıştır. Tıbbın bu kukun kendine mahsus bir meslek dili olduğu gibi, mühendisliğin de buna uygun mânâda bir meslek dili vardır. Sanayi Bakan olacak kimsenin bu dili bilmesi, konuşulması anlaması lazımdır. Mühendisliği bilmediği için bu meslek dilini konuşmak, söyleneceğini anlamak, tabiidir ki Çelikbaş için mümkün olmamaktadır. Kendisinde kompleksler yaratan bu halin çaresini Çelikbaş şöyle bulmuştur: Birer bahane icat ederek, Mühendis genel müdürleri işlerinin başından uzaklaştırmak onların yerine, adına idareci denilen, işin gerektirdiği teknik bilgiden mahrum bir takım kimseleri geçirivermek.

Bu politikasının sonucu olarak, Sanayi Bakanlığı Müsteşarı, muavinini, Sanayi Dairesi Reisi, Sümerbank, Şeker Şirketi, Azot Sanayii, Yedek Parça Şirketi, Türkiye Kömürleri İşletmesi, Türkiye Çimento Sanayii T.A.Ş. Genel Müdürleri, Çelikbaş tarafından işlerinden uzaklaştırılmışlardır. Memleketimiz 25-30 senede ancak yetiştirilebilmiş olan bu Mühendis Genel Müdürlerin hizmetinden mahrum bırakılmıştır. Çelikbaş, hizmetlerinden memleketi mahrum ettiği bu mühendis Genel Müdürlerin yerine, mühendis olmayanları getirmiştir. Bugün, Müsteşar, Muavinini, Sanayi Daire

si Reisi, Sümerbank, Etibank, Azot sanayii, Çimento Sanayii Genel Müdürleri ve bunların yardımcıları artık mühendis değildirler. Her an infilâk tehlikesiyle karşı karşıya bulunan Azot Sanayisinde Genel Müdür, başarısız bir avukattır. Tevsi bahis konusu olan Azot Sanayisine müraacaat eden ecnebi firmalar (Karşımızda konuşabilecek yetkili bir adam bulamıyoruz) diyorlar. Yeni tayin edilen bazı idareci Genel müdürler de Çelikbaştan aldıkları direktifler gereğince, mühendislerin xökünü, aşağı derecelere doğru kazınmakta devam etmektedirler. Kendisine yapılan istiskalere dayanamayan Müessese müdürü Dündar Kalabalık, Kütahya halkının ve Azot işçilerinin yalvarmalarıyla bir müddet daha yerinde kalmaya razı olmuştur. 1962 senesi geçiş planının tahakkuk edememe sebeplerini açıklayan sanayiciler sebep olarak sadece teknik eleman yokluğunu gösterdiler. Bu durumu iki senelik uğraşmalarıyla meydana getiren Çelikbaşın ta kendisidir.

Kırtasiye bakanlığı..

Sanayi Bakanlığı kademelerinde çalışan kimselerin mesleklerini tetkik ettiğimiz zaman yürürlükte Bakanın, Müsteşarın, Sanayi Dairesi Reisinin ve daha bir sürü memurun sanayi ile bir alakası, temas veya münasebetleri evvelce de, şimdi de olmamıştır. Hiç bir işin mütehassısı olmayan bu acıip kadronun kendine mahsus bir takım çalışma konuları ve usulleri vardır. Bütün bu çabalarla memleket sanayinin kalkınması mümkün değildir. Senelerden beri boş durduğu halde çok meşgulmuş intibahı vermeye çalışan bu adamları bir işe vermiş olmak için bunları Tapuya, Nüfus dairesine veya İstatistik Genel Müdürlüğüne aktarmak insanın aklına gelmiyor. İşte ancak onlar gittikten sonra, memleketin çok muhtaç olduğu modern bir Sanayi Bakanlığını yeniden ele alıp, Mühendislerle kurmak lazımdır.

Bakanlığın, çalışma ve yazılı cevap verme usulleri pek önemlidir. Yazınıza Bakanlıktan ik' satılık cevap bekliyorsunuzuz. Bu cevap, 2-3 aydan evvel elinize geçmez. Cevap gelince görürsünüz ki üzerinde 7 adet paraf, 1 de Bakan imzası; Daktilo, kâtip, memur, Şef, Müdür, Reis, Müsteşar Muavinini, ve müsteşar parafe etmişler. Bakan da grup Meclis toplantılarında seyahatlerden vakti bulursa imzalamış. Devlet Sekrörlüne mensup olduğunuzu diğer devaire tevsi edecek olan böyle

bir yazıyı Sanayi Dairesi Reisi pekâlâ imzalayıp verebilecek durumda iken, evham ve korkusundan imzalamaz, Hepsini de son derecede korkaktırlar.

İktisadi İşbirliği Genel Sekreterliği, iş icabı, bir takım sorular sorar. Çelikbaşın paçaları tutuştur. Bakanlığında bunlara cevap verebilecek bir adam bulamaz. İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel Müdürlerini Bakanlığa toplar Bakanlık adına gerekli cevabı onlar doldururlar. Oysa ki istenilen bilgiler, her hafta cetveller halinde Bakanlığa bildirilmektedir. Amma, neylersiniz ki, bu cetvellerdeki bilgilere akıl erdirip te orulardan istenilen cevapları derleyecek bir babayigit Sanayi Bakanlığı içinden çıkmaz. Kırk yılda bir kere yapmaları mümkün olması icap eden bir iş de, İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel müdürlerine gördürülür. İşte, Atom çağında, elektronik çağında, bir sürü muamele memurundan meydana gelmiş bulunan Sanayi Bakanlığının çalışma tarzı. Maamafih, insafli olmak lazım. İtiraf etmemiz gerekir ki, Sanayi Bakanlığının çok esaslı olan ve mükemmel çalışan servisleri de yok değildir. Mesela:

Yalnız Müfettişler çalışıyor!

Sanayi ile ilgisini kaybetmiş bu Bakanlığın işlerine biraz canlılık verebilmek için, gerekli miktarda mühendis tayin etmeğe yanlız değil de, ona karşılık tevsi dairesine bol bol müfettiş muavini alınır. Bu muavinlerin en istidatlıları, mühendis genel müdürler aleyhindeki uydurma ve düzmece ihbarları, mahalline izam edilerek, aylarca ve aylarca kapıcı, odacı, hademe, söfür, ve işçileri görünüşe göre sorguya çekerek, tazyik ederek, incelerler, sonucunu da Çelikbaşın verdiği direktife uygun bir tarzda bağlamakla görevlendirilirler.

Verilen direktife tam uygun bir rapor tanzim edilemezse, onun yerine, bu işin daha tecrübelileri Çelikbaş tarafından birbiri ardı sıra heyetler halinde gönderilir. Ta ki, Türkiye Cumhuriyetinin sanayisini kalkandıran Çelikbaşın direktiflerine uygun bir rapor ele gelsin.

Mühendis Genel Müdürler, bu metotla harcanır. Yerlerine mühendis olmayanlar gelir.

İktisadi Devlet teşekküllerinin başında mühendis bırakılmamış olan bu Fethi Çelikbaş ile 5 senelik Kalkınma Planı değil, sadece, bu memleketi yerin dibine batırma planı uygulanabilir. Yok 60 milyarlık kalkınma planı için 20 bin mühendis yetiştirmek lazım. Planı uygulamaya başlamanın evvel bunları yetiştirmek gerektirir. Ne münasebet efendim.

Ankaranın ve fabrikaların hayata uymamasını garanti edebilecek bir Mülkiyeli bulunabilse onu da Makina Kimyanın başına genel müdür yapacak ne iş olacak? Maamafih, Çelikbaşın eski başvurularıyla makina kimya genel müdürü idari yardımcısında hele biraz pişsin. Ne de olsa adam jandarmadan yetişme harp sanayii uzmanı diye pekâlâ lânse edilebilir. Mühendis İhsan Mocan yerine idari yardımcı Nazif Etibankaya uymadı mı? Çimento Sanayii Genel Müdürü Yüksek Mühendis Seyit Ulubay'ın yerine idari yardımcı geçirilmedi mi? 5 senelik Kalkınma Planının sabotejçisi, hiç şüphe edilmesin. Fethi Çelikbaş.

Fethi Çelikbaşta ihtisasa saygı derecesine bakın. Bakanlık tevsi heyeti reisinin âlet olma: diye tutuyor Enerji dairesi uzmanlığına tayin ediyor! Yani, Enerji

dairesindeki uzmanlığa, Elektro teknik ve kuvvetli akım uzmanı bir yüksek mühendis getirtmiyor da, o kadroyu kendisine usaklık etmiyen müfettişe sürgün yeri olarak kullanmak için boş yutuyor. Sizler de Etibankın 1962 elektrifikasyon yatırımı niçin yüzde 30 da kaldı diye kafa yoruyor sunuz! Bu izahatımızdan anlaşılacağı üzere, Çelikbaşın idaresindeki Sanayi Bakanlığının, memleket sanayisini kalkandırmak ile bir alakası kalmamıştır.

Çelikbaşın piyasadan öğrendikleri, Devlet Sanayii hakkındaki tutumu.

Çelikbaş 27 Mayıs inkılabı çıncıca, Halk Partisine sığınan işçilere gün doğduğundan, İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasına başkan yapıldı. İşte bu vakti saadette öğrendi neler: 5 kuruluşluk plastik ile kadın manto düğmesi yapım tanesini 40 liraya satar vahudilerle tanıştı. Eski otomobil lastiklerini toplayıp gazhane katranında erittikten sonra, oradan bir hafta bile dayanmayacak köylünün giydiği galoşları yapım kısmı kauçuk sanayicilerini gördü. İmal ettiği bir takım uydurma beton demirleriyle vatan dışıların hayattı ve milyonlarca lira ile milli inşaatı tehlikeye sokan haddehanecerin ancak Karabükte işletmelerinin sırtından tıpkı (bir bit gibi) geçinip yaşayabilecekleri ni ve bu uydurma tesisleri Karabükten kütük alabilmek için bir (Devletin nüfuzuna muhtaç olduklarını anladı Etibankın bakım elinden krediyi (!) çekip alabilmek için, uydurma husu-i teşebbüs bakır sanayinin, ihtimascı olarak, araya sokacak ölümlü adamları aramakta olduğunu öğrendi. Ve daha çok enteresan şeyler keşfetti. Mesela İthalatçıların, bu memleketi sanayii kurdurmamak için ithalâtın devamını sağlayacak kimseleri tatmin edeceklerini. Hele Demirlerce devrimsi memleketlerin Türkiye İthalât işlerinde kendilerine yardımcı olacak kimselere karşı yapacakları fedakârlıkların sonsuz olduğunu öğrendi. Sonra da koalisyona kabinelerinde, İsmet Paşanın müsamahasıyla Sanayi Bakanı oldu. Artık hangi firmanın neye muhtaç olduğunu, bu isteklerin hangı yoldan karşılandığını biliyordu.

Tek bilmediği, kendisinin te itiraf ettiği üzere sanayicilikti. Hele Devlet sanayiciliğinden Çelikbaş, hiç mi hiç hoşlanmıyor ve anlamıyordu.

Bir örnek verelim: Karabükte Yüksek fırındaki muvakkat bir arızadan dolayı iç piyasaya haddehanecere bir iki hafta kütük veremiyecetti. Yaşasın bu fırsat; Rusyadan 8000 ton kütük ithal için tez elden bir anlaşma, İstanbul bulda bir tüccara tek elden satış hakkı, azıcık ta karaborsa derhal gerçekleşir. Bu Ticaret Bakanlığının işi demek, Sanayii korumak ve geliştirmekle görevli Bakan elbette kurtarmaz.

Devlet Plânlama Teşkilâtı İktisadi Devlet Teşekküllerine ait makina fabrikalarının yüzde 70 oranında boş durduğunu (Bakı Plânı devreye giriş için 1962 yılı program tasarısı sayfa 69) rapor ederken, memleketi çarçıklar dolusu, yüz milyonlarca lira ile İthal malı makina ve edevat girerse, boş duran, daha doğrusu Çelikbaş tarafından, boş durmaya mahkûm edilmiş olan, bu fabrikalarımız yüzünden, işsiz ve aç kalmış olan binlerce Türk genç de, bu ithal ettiğimiz malların Alman makine fabrikalarında imal etmek üzere, yurdu terkediği! Almanyaya giderlerse, Fethi Çelikbaşın Milli İktisat ve Endüstrimize yaptığı zararların korkunçluğu daha iyi anlaşılır zannederiz.

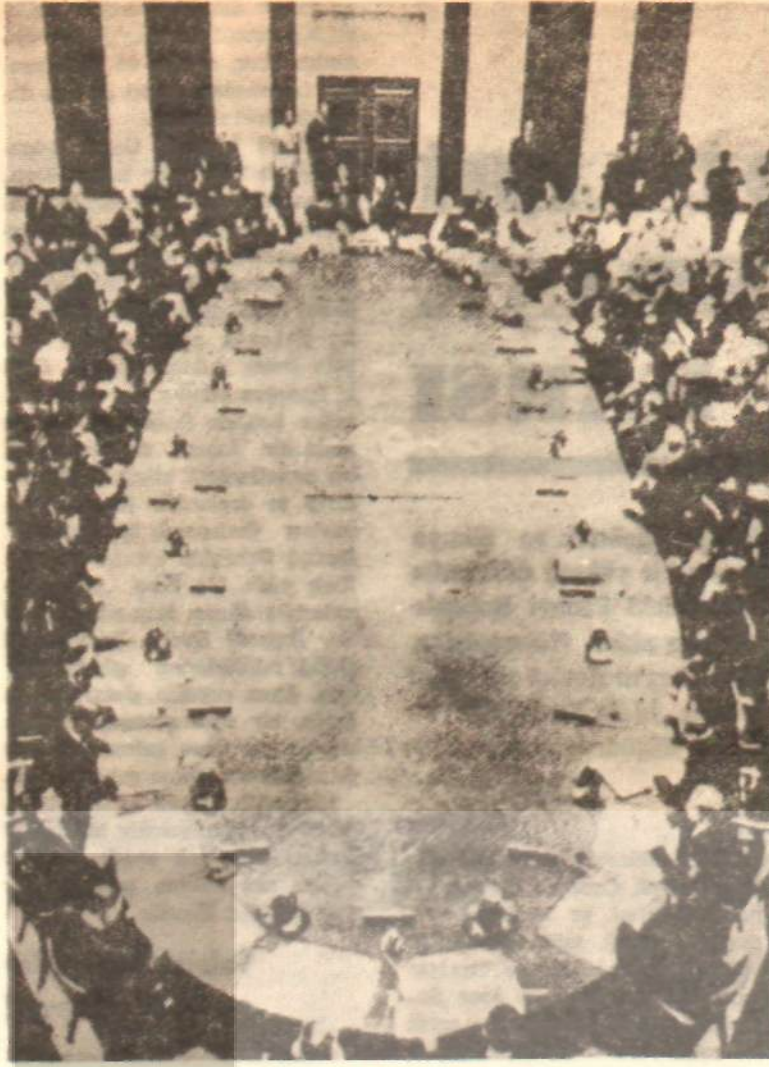
NATO

Kanada Toplantısı

NATO Bakanlar Konseyi açık mavi bir gök altında Ottawa toplantısını geçen haftanın sonunda bitirdi. Toplantı, Kanada baharı kadar tatlı ve sakin geçti. Zira De Gaulle ve öbür NATO üyeleri arasında fırtınalar koparan NATO'nun nükleer silâhlanması meselesi, bu toplantıda ele alınmadı. Genel Sekreter Stikker, «Atomik meseleler ilerliyor, fakat bu ilerleme hakimane bir yavaşlığı gerektirir» diyerek budurumu belirtti.

Kanada toplantısında Bakanlar Konseyi SHAPE (NATO Avrupa Yüksek Kumandanlığı) emrine, İngiliz bombardıman uçakları, Amerikanın Akdenize yerleştirdiği üç Polaris denizaltısı ve Fransız taktik uçakları verildiğini tescil etti.

Her NATO toplantısından önce olduğu gibi, Sovyetler Birliği bu sefer de NATO'yu nota bombardımanına tutma fırsatını kaçırmadı. Sovyetler Birliği, konu olarak Akdeniz memleketlerini seçmişti. Büyük Devletlere ve Yugoslavya ile Arnavutluk hariç, bütün Akdeniz devletlerine gönderilen notalarda, atom denizaltılarının üslenmesi için, «4 veya 5 Akdeniz devleti» ile A.B.D. arasındaki anlaşmaların bütün Akdeniz memleketlerini tehlikeye attığı belirtiliyor ve Akdenizin nükleer silâhlardan masun bir bölge hâline getirilmesi isteniyordu.

Ottawa'daki NATO toplantısı
Pürüzlü işlere dokunulmadı

Renkli ve hisli bir üslupla kaleme alınan nota, Kartaca ve Pompei'nin akıbetlerini hatırlatıyor ve «Polaris denizaltıları,

Vatikanın, Kudüsün, Mekke ve Medinenin duvarları yakınında dolaşacaklar» diyerek, dini hislere hitap etmeye çalışıyordu.

Sovyet notaları, Batıda, Moskova'nın Adisababada toplantı hâlinde bulunan tarafsız Afrika devletlerini tesir altına alma gayesini güttüğü şeklinde yorumlandı ve notalar üzerinde fazla durulmadı.

Doğu — Batı münasebetleri

NATO Bakanlar Konseyi, mütad üzere Doğu - Batı münasebetlerini gözden geçirdi. Mesele, Doğu - Batı münasebetlerini gerginleştiren üç önemli meselede nisbi bir gevşeme vardı; Berlin, Küba ve Doğu Avrupa anlaşmazlıkları gündelik yatışmıştı, Kremlin, 5 yıldır Batıyı tehdit ettiği ayrı barış anlaşmasından artık konuşmaz olmuştu. Castro, Amerikaya karşı daha uzlaşıcı bir dil kullanmaya başlamış, Washington da Castro düşmanı Kübalıların eskisi gibi desteklemekten vazgeçmişti. Vatikan, katoliklerin durumunu düzeltmek maksadıyla Varşova ve Budapeşte Hükümetleriyle başarılı müzakerelere girişmişti. Nihayet, Beyaz Saray ve Kremlin arasında direkt telefon hattı kurulmuştu. Bununla beraber Doğu - Batı münasebetlerinde eskisinden daha fazla temas ve anlayış olmakla beraber, hiç bir ciddi mesele çözülmüş değildir. Ne Laos, ne de nükleer denemelerin durdurulması konusunda, varılan sonuçlar fazla iyimserliğe yer vermemektedir.

Kennedy, iktidara gelince bu iki konuyu, Doğu ve Batı münasebetlerinde test olarak kullanmak istemişti. Nitekim Kennedy, taraftarı General Phoumi'yi feda ederek, Laos'un taraf

sız hâle getirilmesini ve Komünistlerin de katıldığı bir hükümetin kurulmasını kabul etmişti. Fakat bu yolda varılan anlaşma işlememektedir. Laos, komünist, tarafsız ve Batı taraftarı olmak üzere üç bölgeye bölünmüştür ve 1962 ye kadar müttefik olan Komünistler ile tarafsızlar 1963 te döğüşmektedir. Krusçev, durumu düzeltmek üzere müdahaleyi, reddetmiştir.

Cenevredeki nükleer denemeleri durdurma müzakereleri de ilerleme göstermemektedir.

İşte NATO bakanları, Çin - Sovyet anlaşmazlığını da gözönünde tutarak, bu olayları değerlendirilmeye çalıştılar. Bakanlar, Doğu - Batı münasebetlerindeki sessizliği, gerçek bir yumuşama saymadılar. Hatta, sessizliğin gerisinde bir sürpriz taarruzun yattığını ileri sürdüler. NATO Bakanlarına göre, Çin - Sovyet anlaşmazlığının giderilmesi veya yumuşatılması, Çinin Batıya yumuşak davranmakta suçlandığı Sovyetlerin yeniden sertleşmesine ve herhangi bir bölgede taarruza geçmesine yol açacaktır.

Bu durum, iki taraf arasındaki soğuk harp güvensizliğinin kolay kolay giderilemeyeceğini göstermektedir. Bununla beraber eninde sonunda anlaşmaktan başka çare yoktur. Anlaşana kadar da, nükleer silâhların yarattığı istenmeyen sürpriz harp tehlikelerini azaltıcı tedbirler almak zorundadır. Öyle görünüyorki bu zaruret, her iki tarafta da anlaşılmalıdır.

DIŞ BASINDA

TÜRKİYE

BİSTURİ'DEN KLOR OFORMA

Portre, alçıdan ve bronzdan büst, ayakta veya at üstünde âbide şeklinde, Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin her yerinde mevcuttur.

Atatürk 40 yıl kadar önce, Osmanlı Mebuslarını, ilk Türk Cumhuriyetini kurmaya — Şüphe hisiz biraz da zorla — ikna etti. Fakat, halkçı, laik, devletçi, Cumhuriyetçi ve devrimci bir millet yaratabilmek için ancak 15 yıl yaşayabildi.

Atatürk bir evliya değildi. Fakat sert, akıllı, ihtiyatlı ve mâhir bir gerçekçiydi. Bu sayede bir Batı devletinin temelini atabildi ve geleneksel kadere karşı içinde donmuş kütller üzerinde din ve geleneğin hâkimiyetini hiç değilse görünüşte azalttı.

Gelgelelim, Cumhuriyetin Kırkıncı yılında da Türk Cumhuriyeti, mahcup bir ifâdeyle, «Gelişme hâlinde» denilen memleketlerden biridir. Kütüphaneler; demokrasiyi anlamak için, onun nimetlerinden faydalanmayı beklemektedir...

Çünkü Atatürk ölmüştür, iyi ce ölmüştür ve gömülmüştür. Atatürk Ankara'da uyanık nöbetçiler tarafından beklenen şehre hâkim Anıt Kabirde yatmaktadır. Anıt Kabirin karşısında, aynı yükseklikte Hitit Müzesi vardır. Bu müzede de, 4 bin yıl önce ölmüş Tanrıların ve medeniyetlerin kalıntıları, bir daha çıkmamak üzere titizlikle muhafaza edilmektedir.

Seçimlerden sonra iktidar, Atatürk'ün silâh arkadaşı İnönüye verildi. İnönü, başarılı bir general olduğu kadar usta bir politikacıydı. Bu, 80 yaşına yaklaşmış ufak, narin, kurnaz ba-

kaşlı ve canlı adam, Hondon'un Voltaire'ine benzemektedir. Rakipleri ona «Tilki» ismini takılar. Dostları ise çeşitli durumlara göre çeşitli vasıtalara başvurduğunu iyice belirtmek için, «Onun karnında 9 tilki, birbirleriyle karşılaşmadan dolaşır» diyorlar.

Adam budur. Bir çok ümitler yaratan 27 Mayıs ihtilâlinde bu yana İnönü ne yaptı? Ne güçlüklerle karşılaştı, ne destekler buldu?

Hemen söyleyelim ki, ayakta durabildi ve devam edebildi. Devam edebilmek bile kolay değildi.

Askeri Şefler, birliklerinde emir verince itaat edilmesine alıştı. Onlar, D.P. nin siyasi apareyinin bütün memlekette tamamen ayakta kaldığını, yeni etiketler altında eski rejim taraftarlarının çoğunluğu sağladığını göreberek şaşırıyorlar. Fakat ağaların ve şeyhlerin seçim sandıklarındaki hâkimiyeti değişmemiştir. İhtilâl köye ulaşmamıştı, yalnız imtiyazlıları yandırmıştı.

Bu durumda, İsmet İnönü, aynı zamanda sağdan ve soldan korunmak gibi, hükümet şeflerinin klasik pozisyonunda kaldı: Sol adı verilenler, ne istiyordu? Atatürk'ün programının uygulanmasını İnönü'ye niye tenkit ediyorlar? Atatürk'ün programını uygulamadığı için.

Sağ ne istiyordu? Sadece onun asılmasını. Sağ neredeydi? İnönü'nün kendi hükümetinde.

Böylece üç yıl önce ihtilâlini yapan Türkiye'nin bu ihtilâlden faydalandığı, gün geçtikçe daha fazla görülmektedir.

Bu felçli duruma son vermek

in, Atatürk'ten farklı şekilde bisturi (ameliyat bıçağı) adını olmyan İnönü, kloroform kullanmaktadır. Bu ilaç kısa vâdede zinde kuvvetler, hatta küteller üzerinde müessir olmaktadır. Fakat parlamento adamları pek tesir etmedi. Tabii ki bahis konusu olan, muhalefet ismi verilen gruptur. Türkiye'de, muhalefet yerine «Asılınların partisi» demek daha uygundur. Bunlar, Menderesi diriltmek, Bayarı başa geçirmek ve İnönüye Menderesin akıbetini hazırlamak istiyorlar.

Ordunun süpürdüğü eski rejim taraftarları, bunu nasıl başaracaklar? Bunlar, hataları tâmir ve memlekete yeni bir hız vermekle görevli Hükümeti iktidarsızlığa düşüren ekonomik şartları ve sosyal iklimi nasıl yaratabiliyorlar?

Bu psikoloji ve para meselesi dir. (Yazar burada Türk Ordusunun psikolojisini anlatarak, ordunun, kumanda zincirine ve ordu birliğine bağlılığını, kumandanların orduyu politika dışında tutma azmini belirtiyor.

Muhalefet, bunun iyice farkındadır. Gelecekte ordunun ve Genel Kurmayın kıpırdamıyacağı, iktidara gelmek için seçimleri kazanmanın yeteceği kanısındadır. Muhalefet, vicdanları teskin için, Menderes'in portresinin yanında, Atatürk'ün portresini taşmanın yeteceği düşüncesindedir.

Seçimleri kazanmak için ise, zaman kazanmak ve bir şeyler yapmasını önliyerek, İnönü'nün birşey yapamadığını söylemek yetecektir. Durum budur. Bir şeyler yapabilmek için para lâ-

zımdır. Bu da para sahibinin parasını yatırımlara yatırmayı gerektirir. Halbuki Türkiye'de para, Menderesin zengin atıklarının elindedir. Af kampanyası budurumun sonucudur.

A.P. affı, memlekette güven ve huzurun tek çaresi olarak istemiştir. Af olmadıkça güven gelmeyecektir. Yeryüzündeki bütün dillerde bunun mânâsı, para, gizlendiği yerde kalacak, yatırımlara gitmeyecek işsizlik ve onunla birlikte hoşnutsuzluk genişleyecek demektir.

İnönü, böylece, kendisinden intikam almayı tasarlayanları iyi hazırlamış olacaktır.

Amber Bousogla
LE MONDE — 22.5.1963

Guardian gazetesine göre, Başbakan, ordunun desteği ile iktidarda kalırken, öte yandan da demokrasiyi geliştirmek muamması ile yüzyüzedir.

Scotsman ise, halkın hükümet tarafından vaadedilen büyük çapta islahatı ilânhaye bekleyemeyeceğini yazmaktadır.

London Radyosu,
22.5.1963 (8.30 yayını)

Ülkenin bütün genç ve okumuş çevrelerinde yaygın bir hoşnutsuzluk var. Bu hoşnutsuzluk Atatürk'ün bundan kırk yıl önce başladığı Türkiye'yi modernleştirme ve batılaştırma işinin tamamlanmamış olmasından ileri geliyor. Bundan bugün uygulanmakta olan parlamento rejimi sorumlu tutulmakta...

Türkiyede Batı tipi demokrasiye taraftar eğilimler kuvvetlidir. Fakat daha genç olanlar, ülkelerinin bugünkü durumu karşısında demokrasinin kendi kendine yetmediğini anlamaya başlıyorlar...

Türklerin yürekte bağlı ol-

dukları hürriyetle muhtaç oldukları dinamizmi bir araya getirip getiremeyecekleri zamanla görülecektir.

London Times
22 Mayıs 1963

Muhafazakâr Daily Mail gazetesi, İnönü'nün ordu desteği ne dayanmakta olduğunu belirterek, şunları söylüyor: İnönü'nün bugün Türkiyede hükümet sorumluluğunu üzerine alabileceği belki de tek insan olduğu artık kabul edilmektedir.

Liberal Guardian gazetesi de şöyle diyor: Başbakanın karşılaştığı durum orduya dayanarak iktidarda kalmak yoluyla demokrasiyi geliştirmektedir. Bu Türkiye'nin demokrasi yolunda ki gayretlerinde ne kadar sallantılı bir safhadan geçmekte olduğunu bir kere daha gösteriyor.

London Radyosu
22.5.1963 (22 yayını)

Millî Birlik Komitesi bir çok temel reformlar hazırlamasına rağmen kesin bir reform programı meydana getirmemiştir. Askeri ve meseleleri çözen idarecilerden ziyade yalnız azınlık desteğine sahip klasik politikacılar gibi hareket eden Millî Birlik Komitesi belki de Türkiye'yi süratle kalkınma yoluna sokmak bakımından eşi bu lunmaz bir fırsatı kaçırmıştır.

Kendisinden sonra gelecek bir hükümetin bozmayacağı reformlara doğru ilk adımı atmakla M.B.K. gençleri memnun etmekten uzak kalmıştır. Şayet bir buhran daha müdahaleye zorlarsa, demokrasiye bağlılığın kendileri veya memleketleri lehine olduğuna inanmaları için ne sebep vardır?

(Amerikan Brookings Enstitüsü tarafından yayımlanan Prof. Welker'in bilimsel araştırmasından)

ALMANYA

Saksonya seçimleri de, diğer Avrupa ülkeleri gibi Almanyada da başlayan Sosyalist ilerlemenin devam ettiğini gösterdi. Bu seçimlerde, sosyalistler 149 koltuğun 73 ünü ele geçirdiler ve oylarını 1959 a nazaran yüzde 5,4 oranında arttırdılar. Newyork Times seçim sonuçları hakkında şöyle diyor: «Tarafsız gözlemciler, sosyalist ilerlemenin devam ettiğini belirtmektedirler. Sosyalistler, Batı Almanya seçmenlerinin çoğunluğunu cezbe etmeye muktedir bir halk partisi olma hedeflerine yaklaşmaktadır.»

AFRIKA

Afrikalı 30 devlet başkanı, geçen haftanın ortasında Adisababa'da toplandı. Belli başlı konular, Afrika Birliğinin gerçekleştirilmesi ve sömürgeciliğin tamamen tasfiyesi için savaşın hızlandırılmasıydı.

Afrika Birliği, zor ve uzun bir iştir. Zira yeni bağımsızlığına kavuşan bu ülkelerin arasında kolayca giderilmesi mümkün olmayan ayrılıklar vardır: Beyaz Arap Afrikası ile Siyah Afrika, birbirinden tamamen ayrıdır. Le Monde'un ifadesiyle, Bin Bella Cezayiri, Fulbert Youlu'nun Kongosundan çok, Yugoslavyaya yakındır. Ekonomik sistemler itibarıyla da, Sosyalist B.A.C. ve Cezayir ile aşırı muhafazakar Madagaskar arasında münasebet kurmak zordur. Eski sömürgecilerin çetneli oyunları da, Afrika birliğini güçleştirmektedir. Bu durumda, bu ülkeleri birleştiren tek bağ, sömürgeciliğe karşı olan tutumları olmaktadır. Bu menfi tutum da, müsbet bir işin süratle inşasına yeterli değildir. İlk adım olarak, bir Afrika Anayasasının ana hatlarının müphem bir şekilde bile olsa, ortaya konulması konferansın bir başarısı sayılabilir.

Daha önemli kararlar, sömürgecilikle mücadele konusunda. Gerçekten kıta sömürgecilikten henüz kurtulmamıştır. Güney Afrikada Portekiz sömürgelelerinde, sömürgeciliğin en iğrenç ve utanç verici örnekleri verilmektedir. Bağımsız Afrika ülkeleri, sömürgelelerdeki kurtuluş savaşını desteklemektedirler. Konferansın kurtuluş savaşını yapan Afrika ülkelerine, askerî malî ve diplomatik yardım yapılması kararını alması normaldir.

3 yeni kitap

1. Wolfgang Borchert

Fener, Gece ve Yıldızlar

(Şiirler)

Türkçesi: B. Necatigil

2. Georg Büchner

Leonce ile Lena

(Oyun)

Türkçesi: Adalet Cimcoz

3. Lady Gregory

Ay Doğarken

(Oyun)

Türkçesi: Akşit Göktürk

de yayınevi

Nuruosmaniye 92, İstanbul

YÖN — 102

Atılâ İLHAN

Paristen yazıyor

De Gaulle'den sonra ne olacak?

ROANNE dolaylarındaki ST—André — D'Apchon kasabasının dünyayı görece hâli yok. Son zamanlarda ne Gordon Cooper'ın feza yolculuğuyla ilgilenebildi, ne de Bundestag'ın Alman Fransız anlaşmasını tasdik etmesiyle. En hızlı futbol meraklıları dahi Monaco'nun sonunda Milli Lig Şampiyonu olmasını şöyle dört başı mamur bir şekilde tartışmadılar. Zira kasabanın için de öyle bir şey olmuştu ki... Tabii en çok Belediye Reisi ile Rahib'in durumu göze batıyor du, bu meselede: birisi nikâhı kıymış, öteki takdis etmişti. Sansasyon gazeteleri sekiz sütuna başlıklarla olayı «işletiyorlardı» bile: St—Andre—D'apchon'da iki kız, Belediye Reisi ve Rahib dahil, bütün kasabayı «uyutarak» evlendiler. Erkek kıyafetiyle yaşayan Christiane nüfus kâğıdını ustahkla tahrif etmiş, bu güç inamlı hâdiseyi sahneye koymuştu. Bir çiftlikte «balaylarını» yaşayan mesut çift, bir nüfus kâtabinin açkögözlüğü sayesinde, tamamıyla «a la française» bir skandalın kahramanları olarak nihayet Adliye'ye verildiler. Ama siz St—Andre—D'Apchon sâkinlerinden birisi olsaydınız, acaba hükümetin tren ve elektrik tarifelerine yaptığı zam'la mı ilgilenirdiniz, yoksa bu...

YSA Parlamento açıldıktan sonra ara seçimlerinin yapılması parti çalışmalarının hızlanmasına yol açmıştır. Fransız Kamu Oyu Enstitüsü, General De Gaulle'un halk arasındaki itibarında bir azalma olduğunu mu bildirdi; artık günlerce ve günlerce, General'in Champagne ve ardenne'lerdeki gezisinde ne büyük ve içten gösterilerle karşılandığı konuşulacak: Söz olarak radyo ve gazetelerde, resim olarak Televizyon'da ve aktualite filmlerinde. Hemen arkasından çok parlak geçen bir Yunanistan yolculuğu: babacan patron hesaplı ve demokrat monarque tavırlı bir politikanın içeride olduğu kadar dışarda da «geçer akça» olduğu fikrini uyandıracak. Varlığını aşağı yukarı General De Gaulle'un varlığına bağlamış olan İktidar Partisi UNR—UDT işte tam da bu sırada D'Assieres Yönetim Sitesi'ndeki tören salonunda Lorraine haçları, frigya başlıklarıyla süslenmiş olarak: 600 kadar delegesini, milletvekillerini ve bakanlarını toplamış; kasım seçimlerinden bu yana ilk büyük kongresini yapıyordu.

Bu kongre değişik bir kongreydi bir bakıma: Çünkü İki De Gaulle'cü partinin (UDT ve UNR) birleşmesindenberi ilk beraber kongre idi. Ayrıca, ara seçimlerinde Afrika'daki bir Fransız toprağından seçilip gelen eski Başbakan Debré'nin yeni Başbakan Pompidou'nun birlikte katıldığı ve beraberlik gösterileri yaptığı bir kongre idi. Bundan başka, gazetecilere kapılar açılmış UNR—UDT'nin de bütün öbürleri gibi hal kın içinden kopup gelmiş bir

parti olduğu zannı verilmek için hiç bir şey unutulmamıştı. Oysa tarafsız gözlemciler, kongre'nin aslında parti'nin De Gaulle'den sonra ne olacağı? Sorusuna bir cevap; kendisine ik fîsadı ve sosyal bir tutum; hükümetle münasebetlerinde bir kararlılık aramak için toplanmış söyleyip yazdılar. Toplantıların en faal üyesi olarak gözde çarpan B. Michel Debré'nin: «De Gaulle'den sonra ancak Gaullisme olabilir» sözü onları pek de haksız çıkarıyor sayılmaz, hani.

Y A MUHALEFET? Fransa'da muhalefet şimdi bir bakıma bütün eski Fransa'dır; yani bir önceki Cumhuriyet'in yöneticileri ve kadroları; yani Radikaller, MRP, SFIO, UDSR, PSU, PCF, vs. De Gaulle hâdisesi karşısında ilk darbelerin etkisini yavaş yavaş sindiriyor; bu çapta bir siyasi olaya o çapta bir siyasi olayla karşılık verebilmenin ancak eski hesapları tasfiye suretiyle gerçekleşebileceğini fark ediyorlar. İş buraya geldi mi, slogan bir ve tek: Muhalefetin birleşmesi. Olumsuz anlamda bu birlik De Gaulle rejimine karşı olmak şeklinde zaten mevcut; ama olumlu anlamda, yani ortak bir programla iktidarın karşısına çıkmak anlamında henüz sadece yoklamalar, fikir sondajları ve tartışmalar olarak var.

Bu yolda Fransız Komünist Partisi (PCF), con Merkez Komitesi toplantısından sonraki bildirisinde bütün solcuları birliğe çağırarak bir hamle daha yaptı. Burada hemen bir parantez açmak gerek: Komünistler eski komünistler değil; Kruşçef devri onlara ister istemez bir kendi gerçeklerini aramak, kendi politikalarını bulmak ve Stalin devrinin o müthiş yalnızlığından çıkmak imkânını vermiş. Bilhassa SFIO'ye ve PSU'ya adamakıllı kur yapıyorlar. Seçimler plânında ele alınsa bu son iki Sosyalist partisinin işbirliği fikrini yadsınmaları

kal dışı bir şey: Zira son seçimlerde SFIO—PCF işbirliği sol cenahın adamakıllı yer kazanmasını sağlamış. Buna bir de iş etkenleri ekler misiniz? İtalya'da solcuların zaferi. İngiltere'de işçilerin zaferi. Almanyada Sosyal Demokratların ilerlemesi. Peki Fransa? Gambetta'nın, Blanqui'nin Jaures'in Guesde'in Fransa'sı sosyalist bir Avrupa'da Neo—liberal bir muhafazakar hükümetle mi temsil edilecek?

Hemen arkasından CGT'nin 34. ü Kongresi. Bir milyon yedi yüz bin üyesi, sosyal sigorta seçimlerindeki 3.500.000 oyu (% 44,3) ile bu en büyük Fransız işçi teşkilâtı, ST—Denis'de 1.400 delegenin katıldığı beş günlük bir kongre yapıyor. Atmosfer dalma aynı: Beraberlik atmosferi. Hava, birlik havası. Hatırlar eski kongrelerde olduğu gibi sosyalist ve katolik sendikalara atıp tutuyorlar. CGT içindeki azınlık temayülleri insafsızca karalanmıyor. Tam tersine azınlık lideri P. Le Brun el üstü gül üstü tutulmaktadır. İdare Heyetine yedi komünist üyeye mukabil yedi komünist olmayan üye seçiliyor. Leon Mauvais'in: «CGT'nin işçilerin bütün eylemlerine açık bir teşkilât olduğunu» söylediğini istiyoruz. Benoît Franchon, lider, yalnız işçilere değil, köylü, aydın ve gençlik teşekküllerine ve siyasi partilere; ortak bir program çevresinde birleşmeyi öneriyor. Kongrenin parolası ciddi önemli: Fransa'da tek bir işçi sınıfı, tek bir sendika teşkilâtı! Yani usul usul bir tek sendikalar konfederasyonuna gidilecek. Olur mu? 1947'nin yüksek ateşi buharlarını bilmiyen gençler için bunda pek de şaşılacak bir taraf yok ama CGT'nin Komünist Partisi'nin siyasi tutumu karşısındaki kronik uysallığı hiç şüphesiz FO'nun Borthereau'sunu olduğu kadar, CFTC'nin madenci grevlerindenberi aşağılık komplekslerinden kurtulmuş görünen militanlarını düşündürmektedir. Organik bir birlik hemen yarın gerçekleşiyor olmasa da güçbirliği fikrinin şu ara muhalefeti önemli bir surette işgal ettiğini kimse yadsınamaz.

GERÇEKTEN. Paris'te Avrupa Solcuları Fransız Teşkilât'ının ulusal kongresinde tekrar tekrar solcu demokratların birleşmesi temasının işlendiğini görüyoruz. Ayrıca bu teşkilâtın üyeleri iktidar tarafından Avrupa fikrinin yanlış anlaşıldığını ve kötü kullanıldığını öne sürüyorlar. Bu arada Sosyalist Partisi'nin lideri (SFIO), eski başbakanlardan B. Guy Mollet diyor ki:

«... İşin içyüzünü açıklamak, halkı aydınlatmak lâzım. Avrupa deyiminin başına da daha önce Cumhuriyet, Demokrasi ve Sosyalizm kelimelerinin başına gelmiş olan geliyor. Portekiz'e cumhuriyet, bazı Doğu Avrupa ülkelerine halk demokrasisi demiyorlar mı? Tıpkı bunun gibi, bugün bazılarının yaptıklarını ileri sürdükleri Avrupa'nın

bizim Avrupa anlayışımıza göre, Nasyonal Sosyalizm ne kadar sosyalizm idiyse, o kadar Avrupa'dan koruyoruz. Karşımızdakiler bizim kelimelerimizi hem de gerçek özlereinden soyarak benimsemek yolunu tuttu mu tehlike adamakıllı ciddi demektir. De Gaulle Avrupa politikasında başarı kazanırsa gerçek Avrupa taraftarlarının ortaya koyduğu az buçuk ne varsa hepsini silip süpürecekler.»

Öteyandan, UDSR lideri, milletvekili, eski bakanlardan B. F. Mitterand: «Fransa yeniden demokrasi olmadıkça Avrupa fikri bir şey ifade etmez» diyor. «... Evet kanlı bir diktatör, zalim bir istibdat yaşamıyoruz ama, yaşamamız için herşey yerli yerine konmuştur. Zemin De Gaulle'dan sonra gelecek tabii mirasçılara hazırlanmıştır. Bu bakımdan bütün solcu demokratların birleşmesi kaçınılmaz bir zaruret olarak görünüyor.»

Ama hepsi bu kadar değil. Bu Kongre'nin en önemli ilgi çekici olayı teşkilâtın Başkanı B. Gerard Jaquet'in sözleri. Önce «Gerçekçi ve somut bir program» gereğini işaret eden eski bakan; savaş ertesindenberi ilk defa olarak komünistlerle sosyalistler arasında siyasi bir yakınlaşma olabileceğini ima ederek, diyor ki:

«... Komünistler hâlâ bizim uzağıımızdadır. Ne var ki onlar da değişiyor, gelişiyor. Demokrasiye ait problemler konusunda çatıştığımız noktalar mevcut; ama, eğer PCF sosyalist karakteri taşıyan bir iktidar denemesini desteklemek isterse neden kabul etmi yelim?»

Bu günlerde 1936'dan beri ilk defa olarak bir seçim bölgesinde ve bir ara seçiminin ilk turunda SFIO'nun komünist bir aday destekleyeceğini açık laması gibi, B. G. Jaquet'in dedikleri de ortadaki iyice karışıyor. Önce Televizyon'da daha sonra SFIO'nun organı Le Populaire'de aynı fikri daha geniş bir şekilde ve «şahs adına» savunduğunu görüyoruz: PCF, Moskova'ya bakıp hizaya gelen bir partidir, bunu benimseyemeyiz. Tek parti diktasına taraftardır, bunu da benimsiyemeyiz. Yalnız mevcut iktidara karşı sosyalist bir hükümet için o verirse bunu daha başka bir yönde ele alıp değerlendirmek gerekmez mi? B. Jaquet'in esas itibarıyla İtalya'da son seçimlerden önce Nenni sosyalistleriyle Hristiyan demokratlar arasındaki duruma benzer bir siyasi uzlaşma'yı ortaya attığı söylenebilir. Ne var ki, bu iktidar organı Le Nation'un daha şimdiden sosyalistleri komünistlerin yarıdakçesi saymasına, bir başka De Gaulle'cü gazetesinin 1 «Aurore-un ise, onlara hemen Prag darbesini hatırlatmasına yetti de arth bile. Bununla beraber SFIO içindeki sola kayma eylemleri hesabı kâhırsa bu fikrin önümüzdeki günlerde yapılacak SFIO kongresinde epey yankı uyandıracığı tahmin edilebilir.

Yevgeni Yevtuchenko

Amerikalıların ünlü «LIFE International» dergisi 6 Mayıs 1963 sayısının ilk on sayfasını genç bir Rus şairine, Yevgeni Yevtuchenko'ya ayırdı. Birbirinden güzel on dört fotoğrafın süslediği sayfalar şu sözle açılıyor:

«Bütün zalimler şairleri en büyük düşmanları bildiler.»

Bir sanatçının LIFE gibi bir dergide on sayfayı kendine ayırabilmesi için ya çok büyük bir sanatçı olması, ya da politikamızın ilgisini çeken davranışlarda bulunması gerekir. Yevtuchenko kırkilerden. Adı Batı dünyasına da ha çok politikacıların aracılığıyla yayıldı. Nitekim LIFE dergisinin deki başlıklarda, kısa tanıtma yazılarında David E. Scherman imzalı uzunca yazıda hep politik kaygıları üstte çıkıyor. Yevtuchenko ile Sovyetler Birliği'ni önenler arasındaki çatışmalar beşirtiliyor «Ya sanat değeri diye şaşmamak gerekir... Çünkü LIFE bu davranışında tek değil. Bir seri sanat değeri üzerinde durmadan tanıtmak çağımızda çok görülen alışılmış işlerden.

Elimde «The Penguin Poets» dizisinde yayımlanmış küçük bir kitap var: Yevtuchenko'nun seçme şiirleri İki çevirmen Peter Levi ile Robin Milner Gulland'ın yazdıkları önsözün bir yerinde şöyle deniyor:

«British Council'in davetlisi olarak Yevtuchenko'nun İngiltere'ye geliş hayatının ilginç bir bölümüdür. Birdenbire umutlu, dik bir üne erişmiş olan sanatçı hem ilgileri, hem de vanhs bilgileri dayanan çeşitli yargıları üstüne çekti. On yıldır Batı dünyasında Yevtuchenko şiiri üzerine gittikçe daha fazla konuşuluyor, ama doğru ya da geniş bilgilere dayanmadan. (...) Gazeteler Yevtuchenko'yu Rusya'nın Öfkeli Genç Şairi olarak tanıttılar. Konuyla ilgilenen basın onu daha incelemeyle anlatmak, bir kalbe sokmak için çabalarken birbirini tutmaz sözler edildi; Sovyet Hükümetinin bir maskesi olduğunu fileri sürenlerin yanı sıra, komünizme baskaldırın bir kişi olduğunu ileri sürenler de çıktı. Giyimini, eli yüzü, alışkanlıkları, politika alanındaki önemi, Sovyet toplumundaki yeri, hepsi uzun uzun anlatıldı. Üzerinde en az konuşulan yanları kişiliği ile şairliği, çünkü belki de bu yanların tanımak sıkıntısına pek az kimse katlanmıştır.»

Bir sanatçı için hiç de iç açıcı bir durum değil! Ama porrika böyle! Bir kere o vilce çarklar dönmevegörsün, ondan sonra sanat diye bir sev kalmıyor artık. Oylesine kalın çekiliyor ki çizgiler ayrıntılarla kimse oyalanmı

Yevtuchenko olayı üzerine

Memet FUAT

yor. İyi şairmiş, kötü şairmiş — kime ne!

Hayatı

Yevgeni Aleksandroviç Yevtuchenko 1933 Temmuzunda Sibirya'nın küçük bir kasabası olan Zima'da doğmuş. Ailesinde Ukranyalı, Rus, Tatar var. Babası bir jeolog. Sporcu bir genç olarak yetişmiş. Bisiklete biniyor, ping-pong oynuyor, futbolda kaleci duruyor. İlk şiirleri de 1949'da bir spor dergisinde basılmış. Moskova Edebiyat Enstitüsü'nde okumuş, ama pek başarılı bir öğrenci değilmiş. İlk şiir kitabını 1952'de yayımlamış. En güzel eserlerini 1955-57 yılları arasında yazmış. Kimi eleştirmenler bu genç, kendine güvenen, politikacıların savunduğu gerçeklerin ötesinden ses veren şairi hoş karşılamamışlar. Çeşitli edebiyat dergilerinde ağır yargılar çıkmış. Ama öte yandan övgüler de çıkmış.

1955'de yayımlanan ikinci kitabından bir şiirin düzyazı çevirisini okuyalım:

Yalanlar

Gençlere yalan söylemek kötü. Gençleri yalanların doğruluğuna inandırmak kötü. Gençlere cennetinde olduğunu Tanrı'nın, dünyada işlerin iyi gittiğini söylemek kötü. Gençler anlar ne demektir is-

tediğinizi. Gençler halktır. Güçlüklerin sayısızlığını söyleyin onlara, bırakın yalnız ilerdekilere değil, bugünü de görünler açkça. Savaşmaları gereken engelleri söyleyin, acıları, zorlukları. Cennet cehenneme. Kaça alındığını bilmeyen mutluluğun mutlu olanı az gördüğünüz hiçbir suçu bağışlamayın, tekrarlar kendini çöğür ve sonra çocuklarımız o başlılamalarımızı başışlamazlar bizim.

Yevtuchenko 1960 dan bu yana sık sık memleket dışına yobaluklar yaparak Fransa'ya Afrika'ya, Amerika Birleşik Devletleri'ne, Küba'ya, İngiltere'ye gitmiş. İlk karısı parlak bir şair olan Bella Akhmadulina imiş. Ondaki ayrılma şimdiki karısı Galina Semyonovna ile evlenmiş. Çok harc, ketli bir hayat sürer, durmadan çalışmış. Düzyazı yazmayı, film çekmeyi de denemiş. Şiirlerini okuyuşu çok beğenilmiş — öyle ki kendi sövlediğine göre 1961 yılında (tiyatrolar üniversiteler, fabrikalar, kulüpler) aşağı yukarı 250 yere gitmiş şiir okumak için. 1962'de çıkan son kitabı ise 100.000 basılmış.

Neye karşı

David E. Scherman'ın LIFE'daki yazısı şöyle başlıyor:

«Paris'de çıkan L'Express gazetesinde Yevtuchenko'nun bir oto-

Hiç anıt yok Babi Yar'da

biyografisinin yayımlanması hem ona yöneltilen ağır suçlamaların hızlanmasına yol açtı, hem de sözlerini geri almasına sebep oldu. Bu otobiyografi Rusya'da taze ve yaratıcı her şeye karşı girişilen saldırılar için bir başlıane bilindi. Oysa Yevgeni Yevtuchenko'nun kavgası Komünizme karşı değildir. Stalin'e ve Stalin volunda yürüyenele karşıdır.»

Gene o yazıda Scherman'ın L'Express'de çıkan otobiyografiden aldığı parçalar var. Yer yer onları da okuyalım:

«Halkımı seviyorum diyor Yevtuchenko, çünkü bir Rus'un ve devrimciyim. (...) Dogmacaların yöntemi, diye devam ediyor, gençleri devrimci geleneklere saygısı kalmamış nihilistler olarak göstermektedir... dar pantolonu, cazi, Hemingway'i, Picasso'yu sevenler... Kendi kuşağının seçkin insanları arasında öylelerini biliyorum ki Hemingway'i, Remarque'i, Sallinger'i, Kerouac'ı okuyor, Tennessee Williams'ın Arthur Miller'in oyunlarını seyretiyor. Batı kültürünün iyi yanlarını rahatça değerlendirebiliyorlar... ve bu onların sosyalist kültürün yükselmesi için çalışmalarına engel olmuyor.»

Gene LIFE'daki başka bir yazıdan Yevtuchenko'nun Stalin volunda gidenlere karşı yazıp da bir türlü yayımlanmadığı bir şiirinin Pravda'da çıkmasına geçen yıl Kruşçev'in aracılık ettiği öğreniyoruz. Ama 8 Mart konuşmasında Kruşçev de Babi Yar'ı, Yevtuchenko'yu yeren sözler söylemek gereğini duymuş. Ayrıca, şair son günlerde İtalya'ya, Amerika Birleşik Devletleri'ne yapacağı

yoçuluklardan da vazgeçtiğine göre tutumunu beğenmeyenlerin iyice ağır bastıkları anlaşılıyor. Su sözler yazar Mikhail Sokolov'un:

«Sanatçı ya da vatandaş olarak olgunluktan uzak gençleri ne diye dışarı gönderelim?»

LIFE Rus basımından başka sözler de almış. Birini daha okuyalım:

«Yevtuchenko için yüzünü gerçeğe dönmek, davranışlarından çıkan anlamları kavramak zamanı gelmişti. Yıpkı oltanın ucunda kıvranan küçük bir balığa benziyor, yemi — Batı propagandasının kurdunu — kapmış, ama daha iğnenin çengelini ağzında duymamış bir balığa.»

Babi Yar

Yevtuchenko'nun ünlü şiirine adını veren Babi Yar, Kiev yakınlarında bir vadinin adıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Naziler on binlerce (34.000 deniyor) Yahudiyi orada öldürmüşler. Babi Yar şiiri Rusya'da bugün de Yahudi düşmanlığı güdüldüğü düşünülürken yayıldığı için politikacılarca kötü karşılanmış. Gerçi Serge Lentz ile yaptığı konuşmada şair, «Yok canım, Rusya'da Yahudi düşmanlığı güdülmüyor,» demekte, ama Babi Yar gibi bir şiiri de durup dururken yazmış olmasa gerek!

Ayrıca, az ya da çok dünün her yanında (çağımızda bile, insanı insanlıktan atancaz onca olaydan sonra bile) Yahudi düşmanlarının bulunduğu biliyoruz. Öte yandan, karşı bir hareket olarak Yahudilik de sürdürülüyor. Bu gibi çatışmaların ise gerçeklerine varılması çok güç, çetin mi çetin durumlar çıkıyor ortaya.

Bütün bunların ötesinde, Babi Yar baştan sonra insanca duygularla örülmüş bir şiir niteliğini taşıyor. Yevtuchenko'nun en güzel denemesi bile, en çok okunan şiiri olması her halde bu yüzden.

Sonra

Batı propagandasının kurdunu yutmamak, sanatçı ya da vatandaş olgunluğuna varmak için Yevtuchenko'nun ne yapması istenecek? Düşüncelerini, duygularını ortaya vururken memleketinin havasını, politikasını yoklayarak yazması, Batı propagandasının kullanabileceği sözler etmemesi mi? Yani kafasında bir sansür taşıması... Asil sunu düşünmeli oturup politikacılar: Yevtuchenko, ya Batı propagandasının ödüne süren acaba kendi söylediği sözler, kendi yazdıkları mı, yoksa politikacıların, kaskatı eleştirilenlerden gelen yergiler mi?

TÜSTAV

Beklerken

Sevgilim gelecek
açıp kollarını saracak beni.
korkularımı anlıyacak, değişmelerimi görecek
Yağan karanlıktan, kara geceden çıkıp
kapısını bile kapatmadan taksinin
merdivenlere atılacak dökülen sundurmadan
aşkla, aşkın mutluluğuyla yanarak,
basamaklara değmeden ayakları, kapıyı vurmadan,
alacak başımı ellerine,
sandalyeye bıraktığı yağmurluğu
kayıp mavi bir yığın olacak döşemede.

Türkçesi: Memet Fuat

Ziyasıyla bir şiiri

Konusu

Cesur bir adamsın diyordun bana.

Değilim..

Cesaret nedir bilmedim şimdiye kadar. Yakınsız olacağımı düşündüm yalnız kendimi başkaları gibi alçaltmanın. Hangi kurum yerinden oynadı, hani? Şişirilmiş palavralara nasıl gülünür, öyle gülüp geçtiler sözlerime. Yalnız yazdım, kimseyi suçlamadan, aklıma gelen ne varsa sıraladım. Övdüm övülmesi gerekenleri bir yandan, bir yandan karaladım yeteneksiz yazarları (nasıl olsa yapılacak bunlar bir gün.) Şimdi cesurum dememi istiyorlar. Sonunda öcünü alırken bu kötülüklerin hatırlayıp utanacak çocuklarımız bir zamanlar cesaret sayıldığını doğruluk denen şeyin.

Türkçesi : Ülkü Tamer

Bu şiir, 1960'da New York'da yazılmıştır. Onun için de (bazı yazarların ileri sürdüğü gibi) sonradan yayımlanan «Babi Yar» a çatan eleştirimlere bir cevap değildir.

O da Aşkları Anlatıyor

Yevtuçenko kararsız. Elinde çizgili bir gömlek. Satıcıyla konuşuyor.

— Renkleri çok parlak bunlar. Başka yok mu?

Hiçbirini beğenmiyor. Brakıyor. Princess Street'de ilerliyoruz. Old College, Basamakları mıyor. Mahzen gibi bir yer. Loş. Sakallı gençler doldurmuş odayı. Sığmıyorlar. Birinin aklına geliyor; gidip daha büyük bir oda açtırıyor. Biri de iki bardakla bir sürahi getiriyor.

Önce biraz çekiniyor Yevtuçenko. Ama hemen alışıyor. O devle toplantılara zaten alışık. Karşılarındaki gençler pek saygı diye bir şey tanımıyorlar. Bir ara Edinburgh Dükü gelmişti Old College'a. Gençler de tutup yağlıboya dökmüşlerdi kafasına. Prens gülüp geçmişti. Ama o Prens. Şair ne yapar, bilinmez ki...

Kendi evimde gibiyim

Bir eli pantolonunun cebinde Ağızda filtrelili bir sigara. Soru bekliyor. Soruyorlar.

— Evet, bu gençlerin ilkokoldan gelmiş gibi bir halleri var.

— Benden başka Rus şairleri de gelecek İskoçya'ya.

— Rusya'da «Science Fiction» romanlar çok okunur.

— Sağ olun, geçimimi rahatça sağlıyorum.

— Yok canım, Rusya'da Yahudi düşmanlığı güdülmüyor.

kitapları çok satar. İyi bir kitap, bakarsınız, on beş gün de bitivermiş.

— Hepiniz iyi insanlara benziyorsunuz. Burada kendi evimde gibiyim. Moskova Üniversite'nde olsaydı çok daha sivri sorular sorarlardı.

Arkadan bir ses:

— Üzülüyor musunuz? Bir şair ilkenizde iyi para kazanıyor... Bir de işçilere bakın, hepsi yok, sulluk içinde.

Yevtuçenko öfkelenmiyor:

— Bir şair yolculuk etmeli. Bunun için de para gerekiyor. Adama. Biz bir kalkınma dönemindeyiz. Şairlerin kazandığını ndir-mektense işçilerin ücretlerini yük-seltmek daha akıllıca bir şey olacaktır.

Salan'ı asacaklar mı?

— Altın bir çağ olur bu... Şairler hükümet başkanı olur güzel ya!

kızlar da gümrükçü...

Birkaç adım geriliyor. Ansızın gökgürültüsü gibi bir ses. İveriyeye uzatılmış bir yumruk, Şiir okuyor. Sarı pencereden geçen gün-ışığı yüzüne vuruyor; portakal renginde bir yüz. Şiir bitiyor. Bir saniye kadar süren sessizlik. Sonra alkışlar. Kimse bir şey anlamamış, ama herkes coşkunluk içinde. Biliyorlar: karşılarındaki adam bir şair.

Toplantıdan çıkıp kolkola Jim Haynes'in kitapçı dükkanına gidiyoruz. Orada kitapları karıştırıyor, yaprakları çeviriyor. Asıl şimdi kendi evinde. Renkli gömleklerin uzağında. Jim Haynes durmadan konuşuyor. Yeni bir şeyler bulmalı. Kitaplık bir mağara gibi tıpkı. Rafların arasında küçük iki kız şaklambaç oynuyor.

— Yazarlar, halkı yaratmaz; halk, yazarları yaratır.

Her cümlesini gülererek bitiriyor. Kitaplıktan çıkınca bir de bakıyoruz, on kişi olmuşuz. Jim Haynes da bize katılmış. Doğru bir meyhaneye. Yevtuçenko «Hür Küba» içkisi istiyor rom ile kola-kola. Herkes aynı içkiyi içecek. Garson memnun değil. İskoçya'da viski içilmez olur mu hiç?

Kendisine «Genya» diyeyim istiyor. O da bana «Serge» diyor. Birden soruyor:

— Salan'ı asacaklar mı?

— Her halde.

Yüzü kararıyor:

— Tabii... Asmalar...

Bunu söylerken de bir yandan onun geleceğine üzülüyor. Soruyor, idam cezasına ne der? Cevap vermek istemiyor; üsteliyorum.

— Bazen gerekli. Rusya'da şimdi idam cezası var, ama göçü. İşsizlik olmayan bir ülkede suç olmaz.

BB ile enginarlar

Jim yemeğe çağırıyor bizi İçkiler benden. Corton 1933 yarabı buluyorum. Genya seviyorum. Jim'e gitmeden bir yerlere uğruyoruz: Viski, şarap. Bir yudunda dipliıyor kadeci

Sonra kârısını buluyoruz. Adı Galya. İnce elleri, canlı, sıvı gözleri var.

— Karın nasıl?

— Müthiş, diyorum.

Bir affı.

— Jean Gabin, ne oyun'udur ya!

Jim Haynes'in evine varıyoruz. Saat 11 olmuş. İçki. Yemek. Sonra yine içki.

— Ne güzel yemekleri!

Jim bir plâk koyuyor. Ella Fitzgerald. Bir şiir okumaya başlıyor Genya. Arada kadeh kaldırıyor:

— Paris'in şerefine! Orada bir arkadaşım var: Takis Coto. İnsan üstü bir varlıktır, ama yoksulluk içinde yaşıyor. Şimdi şiirimi dinle. Soğan çorbasına dair.

Bu adam festival bel

— Ne? Bilmiyor musunuz bu şiirimi? Paris'in şerefine! Tıpkı bir çarşıya benzer Paris, Orada her şey birbirine karışmıştır: Brigitte Bardot, enginarlar, hindistan cevizi...

Yazar diye kime derler ?

Bir şiir daha okuyor.

Yorulmuş. O kadar hareket ediyor ki... Elyazısıyla bir şiir yazıyor. Sonra altını imzalıyor. Bana:

— Serge'e, bir anı. Gerçeği yaz iyi yaz. Bu, bir yazarlık kurahdır.

Sokağa çıkıyoruz. Gün doğdu doğacak. Oteline kadar birlikte gidiyoruz. Elini sallıyor. Bir bakıyorum, kaldırımında tek başına kafımsın.

Türkçesi: Ayhan Sümer

Galina ile Basamaklara değmeden ayakları

Babi Yar

Hiç anıt yok Babi Yar'da.

Tek mezar taşı o dik yamaç. Korkuyorum.

Yahudiler kadar yaşlıyım şimdi.

Şimdi bir Yahudi gibi görüyorum kendimi.

Şimdi Eski Mısır'da dolaşıyorum.

Çarınba geriliyorum şimdi, ölüyorum,

Çivilerin bile izi var üstümde şimdi.

Dreyfus geliyor akıma. Ben oyum.

Kof adamlar suçluyor, yargılıyor beni.

Parmaklıklar ardındayım ansızın,

kısırlımışım, tutulmuşum, sövmüşler bana;

Brüksel dantelinden elbiseler giymiş hanımlar

bağırarak şemsiyelerini çarpıyor suratıma.

Belostok'da bir çocuğum şimdi.

yere yayılıyor damlıyan kan.

Öfkeyle saldırıyor meyhanenin

soğan ve votka kokan fedalleri.

Tekmelenmişim, elimden bir şey gelmiyor.

yalvarıyorum, dinlemiyorlar bile.

«Gebertin çitileri. Rusya'yı kurtarın.» diye

haykırarak bir aktar dövüyor annemi.

Anna Frank olarak görüyorum kendimi,

nisan dalları kadar inceyim.

sevgiyle dolu içim:

boş sözler söylemeyin bana.

birbirimize bakalım istiyorum.

Gülecek koklayacak ne var ki.

yapraklardan, gökyüzünden başka.

Ama çok şey yaparsız sen istersen»

usulca sarılırız birbirimize

karanlık bir odada.

Bir gelen mi var? Korkma.

Bu gelen, baharın sesi.

Gel bana, dudaklarını uzat bana.

Biri kapıyı zorluyor.

Yok yok. kırılan buzların sesi.

Yaban otları hışırdayor Babi Yar'da.

Ağaçlar sert sert bakıyor, yarıçıklar gibi.

Her şey sessizce çığlık atıyor.

Şapkamı çıkarıyorum.

anıyorum, gittikçe yaşlanmışım.

Burada gömülü bu binlerce insanın,

bu binlerce insanın ardından koparılmış

sessiz bir çığlıktan başka neyim ki şimdi?

burada vurulmuş her ihtiyarım ben.

burada vurulmuş her çocuğum ben.

Ey Ruslar, vatandaşlarım, bilirim hepini.

Kötü eller kirletiyor temiz adınızı sizin.

Ülkem nasıl güzeldir, hep bilirim,

nasıl korkunçtur kendilerine, hiç titremeden.

«Rus Birliği» adını takan Yahudi düşmanları.

Hiçbir yerim unutamaz bütün bunları.

Çınlasın «Enternasyonal»

yeryüzündeki

son Yahudi düşmanı gömüldüğü zaman.

Kanımda Yahudi kanı yok.

ama öyleymişim gibi beni

hor görüyor, aşağılıyor Yahudi düşmanları.

Gerçek bir Rus'um bu yüzden.

Türkçesi : Ülkü Tamer

«Rus Birliği», devrimden önceki Rusya'da Yahudilerin öldürülmesinden sorumlu olan kötü ünlü bir kurumun adıdır.

Eskiden Çarlık toprakları arasında bulunan Belostok, şimdi Polonya'dadır.

1961'de yazılmış olan bu şiir Türkçeye aktarılırken aşağıdaki iki İngilizce çeviriden yararlanılmıştır: Robin Milner Gulland ile Peter Levi, S. J. (Selected Poems, Yevtuçenko, Penguin Books, 1962). Max Hayward (Life International, 6 Mayıs 1963).

SÜREK YAYINLARI

demir

özlü

SOLUMA

(350 Kuruş)

Bu hafta çıkıyor

İsteme adresi: Ülkü Tamer, P.K. 1013, İstanbul.

Tüccar Ordu Pazarlarının a karşı

«İKTİSADİ DİRENME HAKKI»

15 Mayıs 1963 tarihli YÖN'ün yedinci sayfasında faydaları ve mekanizması uzun uzadıya anlatılan Ordu Pazarları, piyasanın kulağına kar suyu kaçırdı. Bildiriler, broşürler, protestolar, şikâyetler gürle gidiyor. Gâye, Pazarların kapatılması veya, hiç değilse, piyasa için en zararsız hâle getirilmesi.

Pazarlar piyasaya, daha açık bir deyimle toptancı ve perakendeci esnaf ve tüccara neden zarar veriyor? Tüccar ve esnafın sattığı malların aynılarını, hattâ daha iyi kalitede olanlarını, piyasadaki yüzde 20-50 daha ucuza satmaları için.. Bu Ordu Pazarlarını, bütün memleket çapında olmak üzere, memur pazarları, işçi pazarları tâkip ederse durum ne olacak?

İşte bu sorunun cevabını Ankara Tuhafiyeci Tüccarlar Derneğinin yayınladığı 8 sayfalık broşürden öğreniyoruz. Bakın neler olmuştur:

Pazarların yarı yarıya ucuza mal sattıkları nı gören halk bütün alışverişlerini bunlardan yaparmış. Bunun neticesi olarak da:

- 1) Toptancı ve perakendeci sınıf tarihe karışmış,
- 2) Satışları azalacak veya kalmıyacak olan tüccar ve esnaf sanayiye olan borcunu ödeyemez. onu da iflâsa sürüklemiştir.
- 3) Sanayici bankalara olan borcunu ödeyemeyeceğinden onlar da kötü duruma düşerlermiş.
- 4) Piyasanın yıkılmasıyla 2 milyon kişi işsiz kalmış.
- 5) Tüccar ve esnafın elinde satılmayıp kalacak milli servet heba olmuştur.
- 6) Bunun bir neticesi olarak milli gelir düşmüş. ve nihayet, bütün bu sebeplerden dolayı yüzde 7 kalkınma hızı gerçekleşemez, yani plân da suya düşermiş..

Gördünüz mü neler olmuştur? Aslında bunların hiçbirini olmaz sevgili okuyucularım. Zira hemen hemen bütün memleketlerde mevcut bulunan bu gibi özel pazarlara rağmen o memleketlerde toptancı ve perakendeci sınıf tarihe karışmamıştır.

Ortadan kalksa kalksa, lüzumsuzluğu, para zıtlığı Platon ve Aristotdan beri bütün akli başında ve açık sözlü düşünürler tarafından belirtilen toptancı ve perakendeci ortadan kalkar. Bu da, onların söylediği şekilde bir milli felâket doğurmaz, bilakis bir milli ferahlık doğurur. Zira, bu işle uğraşanların halkın sırtından geçinmeleri önlenmiş, ve onların hakiki değer yaratma faaliyetlerine yönelmeleri sağlanmış olur. «Biz batarsak memleket de batır» sözü yalan.. Maksat halkı aptala çevirmek ve kendilerinin memleket ekonomisinin ayrılmaz bir parçası olduğu yalanına herkesi inandırmak.

Bu hususları böylece belirten broşür, Pazarların kurulmasında piyasanın ne gibi hatalarının âmil olduğunu şöyle anlatıyor:

- 1) Toplumumuz son elli yıl içinde bir çok olaylara sahne oldu. Bu yüzden ekonomimizi sağlam temellere oturtamadık. Bunun neticesi de, arz ve talep arasında bir denge kurulmaması oldu. Bu dengesizlik müstahsil (broşür aracı demiyor) ile müstehlikin arasını devamlı surat te açtı. İçinde yaşadığımız başıboş ve hiçbir nizamı bağli olmayan piyasa düzeninde ortaya fırsatlardan faydalanmayı, spekülâtif kazançları çözüp bulan meslektaşlarımız oldu.
- 2) Devletin zaman zaman anormal fiyat tahditleri yüzünden bir çok mallar karaborsaya intikal etti, hem bulunmaz, hem de yüksek fiyata satılır oldu. Zira kolay kazançlar insanları daima tahrik eder.
- 3) Bankaların, bir zamanlar, bol ve kolay kredi vermeieri yüzünden meslek, bilgi ve tecrübesi olmayan, her türlü mes'uliyet duygusundan mahrum, köksüz bir zümre doğdu. Bu zümre bir yandan, ticari ahlâkta bağdaştırılmayacak hareketlerde bulunmak suretiyle müstehlikin itimadını sarstı, bir yandan da, İcra ve İflâs Kanununun boşluklarından faydalanarak imalâtçı ve toptancıya olan borçlarını ödemedi.
- 4) Satış güçlükleriyle karşılaşan bir çok müesseseler, sürümlemlerini arttırmak ve tahsil edemeyecekleri miktarları garantiye bağlamak için normal kârlarına marjlar ilâve ettiler (broşür kâr demiyor da yumuşatmak için marj diyor) ve malları bilerek pahalı sattılar.

Ve nihayet broşür devam ediyor:
örensip yoksunlukları, fiyat o..

Vehbi BELGİL

Yunları, vadeli satışlarla peşin satışlar arasındaki farklı ve markalı mallar üzerinde girilen anormal rekabetler müstehlikte istismar edildiği, aldatıldığı kanaatini uyandırmış, satıcıya itimadını kaybettirmiş ve neticede onu teşkilâtlanarak DİRENME HAKKINI kullanmağa sevk etmiştir..

Broşür, bu sözün doğruluğunu isbat için Pazarların kuruluş gayesini izah eden şu satırları aktarıyor:

«Teşkilâtlanmış bir müstehlik topluluğu sayesinde bir alıcı piyasanın teşekkülüne yardım edecek ve bu suretle bazı mutavassıfların karaborsa, fahiş fiyat, düşük kalite ve müstehlikin maddî darlığından faydalanma gibi anormal davranışlarına kısmen mâni olacaktır.»

Bütün bu satırlar ne ifade ediyor sevgili okuyucular? Ben söyleyeyim. Tüccar şunu demek istiyor: «Biz meydana boş bulduğumuz için spekülasyon yaptık, karaborsa yaptık, kalitesiz mal yapıp sattık, bunların bedellerini imalâtçılara ödemedik, veresiye malların üzerine bindirebildiğimiz kadar bindirdik, bunlardan yılan müstehlik, yani halk, daha fazla soyulmaya tahammül edemiyerek iktisadî direnme hakkını kullandı ve bu pazarları kurdu.» (

İşte tüccar bunu demek istiyor.
Halka hak verme işinin üzerinde daha broşürün baş taraflarında da durulmaktadır. Yine okumaya devam edelim:

«İktisaden az gelişmiş, fert ve toplum problemleri çok olan yurdumuzda, fertlerin geleceğe güvenle bakabilmelerini temin eden sosyal güvenlik müesseselerine kuvvetle ihtiyaç duyulduğu şüphesizdir.»

Bu ihtiyacı karşılayan ilk müessese, gecimini sadece emeği ile temin eden işçiler arasında kurulan İsci Sıvortaları Kurumu olmuştur. Toplum yapısı süratle değişmekte olan yurdumuzda, bunu diğer teşebbüslerin takin edeceği tabii idi. Nitekim, 3 Ocak 1961 tarih ve 205 sayılı kanunla kurulan Ordu Yardımlama Kurumu da Ordu mensuplarının sosyal güvenliğinin temini gayesiyle kurulmuştur.»

«Toplum yapısı süratle değişmekte olan yurdumuz» ne demek? Mânâsız bir laf. Halbuki bu sözü: «Soyulduğunuz şuruna eren yurdumuz..» demek suretiyle sarahate kavuşmak gerekirdi.

Her ne hal ise...
Şimdi burada bir soru akla geliyor: Peki: bu duruma piyasa sebep olduğuna göre şimdi ne yapmak gerekir? Broşür bunun cevabını da gayet güzel veriyor. Bu cevaba ait satırları da okuyalım:

«Biraz evvel ifade ettiğimiz gibi, yarım asır içinde geçirdiğimiz ve cemiyetin bünyesinde derin izler bırakan olaylar dolayısıyla Türkiye'nin sosyal yapısı süratle değişmektedir. Piyasa olarak, bütün de, kendimizi buna uydurmadık, bir reorganizasyona gidecek yeni bir çalışma düzeni içinde bir piyasa örf ve âdabını kurmamızın zamanı geldiği kanaatindeyiz. Bunu tahakkuk ettiremediğimiz, müstehlikî, DİRENME HAKKINI kullanmaya iten hislerden sıyrılmasını sağlayacak ve karşılıklı itimada, hak teslimine dayanan düzene gidecek yolu bulamadığımız takdirde hem piyasa, hem de memleketin sosyal ve ekonomik bünyesinde vukua gelecek sarsıntılarını tahribatını önlemek çok zor olacaktır.»

Bunlar bir Yunan hâkimine yakışacak ağırlıkta olgun sözler ve Delf mâbedi kâhinlerine lâyık kehanetler.

O halde, akla şu söz geliyor: «Yapın be birader, yapın şu işi, siz de özel sektör olarak kendinize çeki düzen verin...»

Fakat hayır. Yazının bundan aşağısı şaşıyor. Tıpkı karakolda doğru söyleyip mahkemede şaşan Yaşar gibi şaşıyor.

Bakınız, Dernek, duruma çare olarak ne-

ler düşünüyor:

1) İmalâtçı, piyasaya vereceği mallarla Ordu Pazarlarına vereceği malları ayırsın, birine sattığını ötekine satmasın.

2) Ordu Pazarları için yapılan mallara «Ordu Pazarı İçindir» etiketi konsun.

3) Pazarlar sadece kendi üyelerine satış yapsın.

4) Özel sektör mensupları da büyük şirketler halinde birleşerek Ordu Pazarlarıyla boy ölçülebilecek bir kuvvete ulaşınsın.

5) İmalâtçılar bu pazarlara mal vermesin.

Fakat şurasını da hemen eklemek lâzım ki Dernek bu tedbirlerin bir kısmını maddî, bir kısmını da hukukî sebeplerle gayri kabili tatbik buluyor ve son bir tedbir tavsiye ediyor. Bu son tedbiri VAKKO müessesesi uyguluyor-muş.

Tedbire göre, malın imaleci, o malın üzerine imalâtçı, toptancı ve perakendeci kârını yazacak. Mal her yerde bu fiyatlara satılacak. Bu fiyatlardan pahalı veya ucuza mal satanlara, fabrika, ilk seferinde bir yıl müddetle, ikinci seferinde de ebediyen mal vermeyecek.

Gördünüz mü hârika tedbir. Şimdi bunun neresinden başlayayım ben kardeşim?...
Pahalı sattığı takdirde müeyyidenin uygulanmasını anladım. Fakat, ucuza sattığı takdirde niye cezalandırılmı adamı? Adam normal kârının yarısına razı olarak malını elden çıkarmak istiyor Paraya ihtiyacı var. Fakat, bunu yapamayacak. Yani, şimdiki sistemden de kötü bir sistem. Şimdi hiç olmazsa bu yolla ucuz mal almak kabül. Karar kabul edilince bu imkândan da mahrum kalsak halk.

Sonra, kim kontrol edecek malın ucuz mu, pahalı mı satıldığını? İmalâtçı her dükkânda her satıcının başına bir adam mı gönderecek? Dernek, bu işi ya bizzat imalâtçının veya onun mensup olduğu meslek teşekkülünün yapmasını istiyor.

Bir nokta daha var: Adam çaydanlığı ucuz sattı diye bütün imalâtçılar mı kendisine mal vermeyecek, yoksa sadece ucuz satılan malın imalâtçısı mı? Bütün imalâtçılar mal vermeyecekse bu çok ağır bir ceza olur. Yalnız bir tek firma mal vermeyecekse işimiz ya hey.

Peki, dalavereçiliği toptancı toptancı veya perakendeci değil de imalâtçı yaparsa müeyyide ne olacak? Onların cezasını da, bankalar, o imalâtçıya krediyi kesmekle verecekler. Bunun kontrolünü de Ankaradaki Bankalar Birliği yapar mı?

Niçin ve nasıl.. Bunun üzerinde düşünme yi sizlere bırakıyorum. Batıda zaman zaman cezalandırılan tedbirin alınması için ilerî sürülen gerekçe şu:

Bu pazarların sermayeleri çok büyükmüş. Tüccarın bu kadar fazla sermayesi yokmuş. Pazarlar vergi ödemiyormuş. Kira, nakliye ücreti, personel ücreti olarak çok az bir meblâğ ödüyörlarmış. Halbuki özel sektör hem vergi, hem kira, hem müstahdem ücreti, hem nakliye ücreti ödüyörmüş. Rekabet eşit şartlarla çalışanlar arasında olmuştur! Burada ise durum özel sektörün aleyhinde imiş.

Ordu Pazarları için bu gibi kolaylıkların mevcut olduğu bir vakıadır. Ama bu pazarlar kâr etmiyorlar ki vergi versinler.

Sonra, özel sektör de bir çok muafiyetlerden faydalanmıyor mu? Elektrik ve kok kömürü bana ve fabrikaya aynı fiyatla mı veriyor? Sanayicilere, imal ettikleri mümasil mallar için ithal yasakları konmuyor mu? Bunlar hep avantaj değil mi? Hem bu avantajlar karşısında devlet: «Ben sana kömürü, elektriği şu kadar ucuza verdim, sen de mamulünü bu fiyattan yukarı satma» da demiyor.

Dernek ilâve ediyor: Bu şartlar altında, piyasa, Pazarların seviyesine inemeyeceğine göre Pazarları piyasanın seviyesine çıkartmalıymış. Yani, Dernek, Ordu Pazarlarına: «Gelin elele verelim, halkı birlikte soyalım» demek istiyor.

Bunların hiç biri çıkar yol değil beyler. Tek çıkar yol Ordu Pazarlarını bütün memleketi teşmil etmek ve parazit sınıfların köküne kibrit suyu ekme.

İnsanoğlu nasıl yıldırımın zararlarına karşı paratoneri bulmuşsa, namussuz tüccarın zararlarına karşı da şimdilik bu usulü bulmuş. Bunda devam etmek gerekiyor.